

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Beşinci İqtima

27 . 4 . 1336 Salı

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	88:89	4. — Beyanat	90
2. — Takrirler	90:94	1. — Fevzi Paşa Hazretlerinin, İstanbul ah- valine ve Zatı Şahane ile mülâkatına dair beyanâtı	90:92
1. — Konya Mebusu Abdülhalim Çelebi Efen- didinin, İstanbul'a bir heyet izamına dair takriri	90,93	5. — Mezuniyet	94
2. — Bursa Mebusu Şeyh Servet Efendinin, bir İrşat Encümeni teşkiline dair takriri	94:96	1. — Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Efen- dinin, mezuniyet talebine dair telgrafı	94
3. — Muhtelif evrak	89,93,108	6. — İstifalar	97
1. — Trabzon Müdafaai Hukuk Reisliğinden mevrut Blücistan ve Sina kabailinin Afganis- tan'la birlikte İngilizlere harb ilân ettiklerine dair telgraf	89	1. — Konya Mebusu Abdülhalim Çelebi Efendinin Lâyiha Encümeninden istifası	97
2. — Kâzım Karabekir Paşadan mevrut Azerbaycan Kabinesinin istifa ettiğine dair telgraf	89	7. — İntihaplar	97
3. — Meclisin küşadı münasebetiyle muhte- lif mahallerden gelen tebrik telgrafları	93:94	1. — Ankara Mebusu Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Lâyiha Encümenine intihabı	97
4. — Kuvayi Tedibiye Kumandanı Kaymakam Arif Beyin, bilâ hâdise Nallıhan'a girildiğine ve usata tesadüf edilmediğine dair telgrafı	108	2. — Encümenler intihabatı	97:98,98:99
		8. — İntihap mazbataları	98
		1. — Fevzi Paşa Hazretlerinin intihap maz- batası	98
		9. — Müzakere edilen maddeler	99
		1. — Karahisarı Sahib Mebusu Mehmed Şük- rü Beyin, hiyaneti vataniyeye ceza tâyinine dair teklifi kanunisi	99:101,102:108,108:109

BİRİNCİ CELSE .

Açılma saati : Z. S. 2,30

REİS — Mustafa Kemal Pş. Hz.

KÂTIPLER : Haydar B. (Kütahya), Muhiddin Baha B. (Bursa)

REİS Pş. — Meclisi açıyorum efendim.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

REİS Pş. — Dünkü zabıt okunacak :

Birinci Celse

Reis Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin tahtı Riyasetinde badezzeval saat üçde birinci celse küşad-olundu. Dün okunacakken okunamıyan 24 Nisan 1336 Cumartesi günü içtimaina ait zabıt hulâsası kıraet ve aynen kabul edildikten sonra zabıt sabık kıraet olundu. İdare memurları üç zattan mürekkep bulunduğu ve bu üçüncü zatın Âtîf Bey olduğu halde zabıt hulâsasında zikredilmediği ve Meclisi Mebusan Nizamnamei Dahilîsi tatbiki hakkındaki taktirin der-columnmediği beyan edilmesi üzerine tashihâtı vâkıa dâhilinde kabul edildi. Badehu Reis Paşa Hazretleri birçok telgraflar vürudetmiş olup bunlardan kısmı âzamanın icraya taallûk ettiğini ve bir kısmının tebrik telgrafları olduğunu beyan buyurmaları üzerine icraya taallûk edenlerin İcra Encümenine ve tebrik telgrafnamelerinin münasip cevaplar yazılmak üzere Divanı Riyasete tevdiî tensibedilmiş ve Karahisarî Sahib Mebusu Şükrü Bey ile rüfekasının mevcut ve müteamle kanunların mamûlünbih tutulup tutulmıyacağını tetkik etmek üzere on beş kişilik bir encümen teşkili hakkındaki taktiri esasen Meclis ile İcra Encümeninin münasebat ve muamelâtını tesbit etmek için bir Lâyiha Encümeni intihabedildiği cihetle reddolunmuştur. Hakkı Behiç Bey (Kırşehir) ve rüfekasının dört zattan mürekkep bir Şer'îye Encümeni intihabiy-le Reislerinin İcra Heyeti meyânına dâhil olması teklifini natık taktiri Lâyiha Encümeninin ihzar etmek-te olduğu lâyhada bu esas dahi nazarı itibara alınmış olduğundan taktirin müzakeresine lüzum görülmemiş ve Çorum Mebusu Sıddık Beyin Nizamnamei Dahilînin aynen kabulü ve Sivas Mebusu Rasim Beyin Nizamnamei Dahilînin tadili zımında bir encümen teşkili hakkındaki taktirler okunarak Lâyiha Encümenince vazaif tesbit olunduktan sonra mütehasıs encümenler intihabı ekseriyetle kabul olunmuştur. On dakika teneffüs edilmek üzere saat üç buçuk sonrada birinci celseye nihayet verildi.

İkinci Celse

Badezzeval saat dördü çeyrek geçe Reis Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin tahtı Riyasetinde ikinci celse küşadedildi. Birinci celsede intihaplarına karar verilen mütehasıs encümenlerin beheri beş ilâ on

zattan mürekkebolmak üzere on encümeden ibaret bulunması hakkında Muhiddin Baha Bey ve rüfekasının taktiri ile aynı mealde ve fakat umuru şer'îye ile Evkaf, Maarif, Adliye encümenlerinin tevhidî teklifini natık Mehmed Hulûsi Bey (Yozgad) ve rüfekasının taktirleri okunarak bunlardan Muhiddin Baha Beyin taktiri ekseriyetle kabul edildi. Abdürrahman Dursun Bey (Çorum) un birçok yerlerdeki makamâtı idariyenin vekâletle idare edilmekte bulunması hasebiyle asaleten münasiplerinin tâyini teklifini ve Hamdi Bey (İzmit) in İzmit düşman işgali altında bulunduğu Geyve, Adapazarı ve İznik kazalarından mürekkep bir liva teşkili teklifini havi taktirleri kıraet olunarak Heyeti İcraiyye tevdiine karar verildi. Badehu bir hiyaneti vataniye cürmü ihdasiyle mütehemlerinin sureti tecziyesi hakkında Şükrü Bey (Karahisarî Sahib) in taktiri üzerine Lâyiha Encümenince tanzim olunan lâyihai kanuniye kıraet ve müzakerede edilmiş ve bakiye müzakereye celse âtiyede devam olunmak üzere badezzeval saat beşi çeyrek geçe nihayet verilmiştir.

Üçüncü Celse

Badezzeval saat altıda Reis Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde üçüncü celse inikadeyledi.

Mehmed Şükrü Bey (Karahisarî Sahib) taktiri hakkında izahat vermiş ve Müfid Efendi (Kırşehir) Lâyiha Encümenince ihzar edilen lâyihanın Meclisi Âlinin kanaat ve arzusu şeklinde münakaşa ve tadili temin edilebilmek için tabî teklifinde bulunmuş ise de Heyeti Umumiye encümenin derhal toplanarak tadilât ve tashihâtı lâzimeyi icra kararını vermekle (15) dakika sonra tekrar içtima edilmek üzere badezzeval saat altı buçukta üçüncü celseye hitam verildi.

Dördüncü Celse

Saat yedi sonrada dördüncü celse Reis Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde küşadedildi. Lâyiha Encümeni Reisi Celâleddin Arif Beyefendi, Lâyihai Kanuniye Encümenince tadil edilmiş ise de mazbatasının imzaları ikmal edilemediğini beyan ve binaenaleyh müzakeresinin yarına tâlikini teklif ettiklerinden teklifi vâkı ekseriyetle kabul olundu. Badehu Hakkı Behiç (Kırşehir) kendisinin Heyeti İcraiye meyânında bulunması hakkında heyeti muhteremece ita edilen reyler bir itimadı tam kuvvetini haiz derecede bulunmadığından Heyeti İcraiyyeden istifasını natık taktiri kıraet olunmuş ve istifa red-

edilerek müşarünileyh ittifakı âra ile yeniden Heyeti İcraiye âzalığına intihabedilmiştir. Anı müteakıp Sırrı Bey (İzmit) düşmanların mücahedatı milliyeyi Zâtı Hazreti Padişahiye karşı hâsâ bir isyan şeklinde göstermek istediklerinden milletin ve Meclisi Âlinin emeli yegânesinin Zâtı Akdesi Hilâfetpenahi ile merkezi saltanat ve kâffe vatan ve milletin uğradığı tecavüzatı haksikenaneden muhafaza ve sıyanetini istihdaf eden bir sadakatı kâmilemeden ibaret bulunduğu telgrafla atabei seniyye arz ve ilâsını teklif etmiş ve teklifi vâkı müttetikân kabul edilmiştir. Yarıncı ruznamenin evrakı vâride ve takarir ile İhaneti Vataniye Kanununun müzakeresi ve mütehasıs encümenlerin intihap ve teşkilinden ibaret bulunduğu ve badezveval saat ikide içtima edileceği tarafı riyasetten tebliğ buyurulmuş ve bunun üzerine İsmail Fazıl Pş (Yozgad) muhitin istimaline göre saatlerin ezanı olacağını tasrihi teklif edildiğinden badema hem ezanı ve hem zevali saatle tâyini vakdedilmesi takarrür ederek badezveval saat yedi buçuk, yani ezanı on ikide dördüncü celseye nihayet verildi.

İSMAİL FÂZİL Pş. (Yozgad) — Zâtı Şahane verilecek olan telgrafın Divanı Riyasete havalesi Heyeti Umumiyenin kararıyla kabul edilmişti. Divanı Riyasetten çekilmesi tensib edilmişti. Zaptın o yolda tashîhi...

REİS Pş. — Zannediyorum ki, Divanı Riyasetçe telgrafname yazıldıktan sonra yine Heyeti Umumiyye arz edilir ve ondan sonra keşide edilir.

SİRRİ B. (İzmit) — Hayır, bendeniz öyle bir mâruzatta bulunmadım. Tertip ve tahririni Divanı Riyasete havale etmiştim, kabul olundu zemininde bendenizin teklifi yoktu.

REİS Pş. — Heyeti Umumiyye bu telgrafın kabulü arzu ediyor mu?

İSMAİL FAZİL Pş. (Yozgad) — Heyeti Umumiyye de öyle karar verdi.

REİS Pş. — Zaptı sabık hakkında başka bir sözünüz var mı?

(Kabul, kabul sadaları)
Kabul olundu.

3. — MUHTELİF EVRAK

1. — *Trabzon Müdafaaı Hukuk Reislüğinden mevnut, Blüciistan ve Sina kabailinin Afganistan'la birlikte İngilizlere harb ilân ettiklerine dair telgraf*

REİS Pş. — Müsaade buyurursanız efendim, evrakı varideden bâzi telgraflar okuyalım. Bir iki telgraf vardır ki, haizi malûmat olduğu için Heyeti Umumiyyenize arz edeyim. Trabzon Müdafaaı Hukuk Reisi Ahmed Bey tarafından keşide ediliyor.

«Bilüciistan ve Sina kabaili dahi Afganistan'la birlikte İngilizlere ilânı harb etmiştir. Tahlisi İslâm namına bu Hükümet ve kabaili son derece çalışmaktadır. Afganlılar Hindistan dâhilinde

hayli ilerlemişlerdir ve yedi fırkadan ibaret olan İngilizleri inhizama duçar etmişlerdir. Bunu müteakıp Hintlilerin iştirakiyle Afganlılar İngilizlere berveçhi âti teklifatta bulunmuşlardır. Hindistan parasiyle alınan harb ve nakliye sefaınının Hint limanlarında ipkası, Hindistan parasiyle alınan esliha ve mühimmatı harbiyenin Hindistan'da ipkası, Hindistan'daki evrakı nakdiye mukabili madenî akçelerin Hindistan bankalarına teslimi ve bir İngiliz neferinin dahi Hindistan'da kalmaması şartıyla Hindistan istiklâli ve Hükümeti Osmanîye'den alınan havallî mukaddesenin tamamen iadesi ve İstanbul'un makarrı Hilâfet ve Saltanat olarak kalması, ve e-nebi müdahalesine hitam verilmesi, Halifeye karşı isyan eden Şerif'in terbiye ve teziye edilip edilmemesi hususunun Hilâfetin reyine tevdi, Mekke ve Medine'ye Halife tarafından birer Şerif tâyini. Bâlâdaki şerait yapılmazsa Hindistan ve Afganistan'ın sükûnet bulmayacağını bildirmişlerdir. Bu meyanda bir İngiliz generali Londra'ya telsizle İngiltere'nin bugüne kadar kazandığı nam ve şöreti muhafaza etmek istiyorsa Hindistan Müslümanlarının tekliflerini kabul etmelerini yazmıştır. Hindistan gayrimüslim Hindlileri dahi İslâmlarla ittihat ve ittifak etmişler ve İslâmlarla birlikte Hindistan'ın istihlâsı için çalışmaktadırlar. Irak'da da Müslümanlar Şiilerle, İngilizlerin mesaisine rağmen, ittihad etmiş ve Irak'ın istihlâsı için çalışmaya başlamışlardır. Irak'daki mücahitler İngilizler müsaade etmedikleri için iki senedir nikâhları gayrimüşru olduğunu ilân etmişlerdir. Müntefik aşâiri İngilizlere isyan etmişlerdir.» (Alkışlar)

2. — *Kâzım Karabekir Paşadan mevnut, Azerbaycan Kabinesinin istifa ettiğine dair telgraf*

REİS Pş. — Bir de Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri tarafından gelen telgraf vardır. Azerbaycan Kabinesinin düştüğünü haber veriyor:

1. Nasıb Bey Yusuf'un tahtı Riyasetindeki Azerbaycan Kabinesinin Bolşeviklere taraftar olan sosyalist ve ittihatçı âzaların istifası ve Azerbaycan Millet Ordusunun Bolşeviklik lehindeki tesirat neticesinde Azerbaycan Kabinesi düşmüştür. Yeni Kabinenin teşkili Müsavat Fırkasından Mehmed Hasan Hacı tarafından kabul edildiği ve bütün fırkalarca kendisine müzaheretini tamme beyan olduğu haber alınmıştır.

REİS Pş. — Efendim, ruznamei müzakerata geçmezden evvel müsaadenizle bir şey arz etmek istiyorum. Harbiye Nazırı sabıkı Fevzi Paşa Hazretleri aramızdan ve Heyeti İcraiye âzasındandır. Şimdi buraya dâhil olmak üzeredirler. Eğer tensip buyurursanız hem arkadaşımız bulunmalarından, hem de bin türlü mihen ve meşak içinde ihtiyarı sefer ettiginden dolayı Heyeti Aliyenin tarafından bâzi arkadaşlar kendisini is-

tikbale gitsinler (Heyeti Umumiye muvafık sadaları). Hepimiz gidelim, istikbalinde bulunalım ve belki kendisinden de bâzı izahat alırız. O

halde şimdi müzakereyi bir saat tatil ediyorum.

Kapanma saati : Z. S. 3

İKİNCİ CELSE

Açılma saati : Z. S. 4

REİS — Mustafa Kemal Pş. Hazretleri

KÂTIPLER : Haydar B. (Kütahya), Muhiddin Baha B. (Bursa)

REİS Pş. — Meclisi açıyorum. Evvelâ müsaade buyurursanız Çelebi Efendi Hazretlerinin bir takriri var, okunsun.

2. — TAKRİRLER

1. — *Konya Mebusu Abdülhalim Çelebi Efendinin, İstanbul'a bir heyet izamına dair takriri (Okundu.)*

CELÂLEDDİN ARİF B. (Erzurum) — Müsaade buyurulur mu? Fevzi Paşa Hazretleri vakayii reyülayn görmüşlerdir. İhtisaratını tamamiyle bize bildirmeleri için kendilerinden istirham edelim. İhtisaratını bildirsinler ondan sonra bu takriri müzakereye vaz'edelim.

REİS Pş. — Fevzi Paşa Hazretlerini beş, on dakika evvel istikbal ettik. Yeni vâsıl olmuşlardır. İstanbul ahvalinden, Zatı Şahane'nin zâtından, muhitinden, yakınından malûmattar bulunuyorlar. Tensip buyurursanız Heyeti Muhteremenize lâzımgelen izahat ve malûmatı ita buyursunlar (Hay hay, rica ederiz sadaları).

4. — BEYANAT

1. — *Fevzi Paşa Hazretlerinin İstanbul ahvaline ve Zatı Şahane ile olan mülâkatına dair beyanatı*

(Fevzi Pş. alkışlar arasında kürsii hitabete geldi).

FEVZİ Pş. — Evveleminde İstanbul'un esaret muhitinden kurtularak Ankara'nın hür muhitine geldiğimden dolayı Cenabıhakka hamd ve şükürler ederim (Alkışlar) ve beni lütfen karşılayan arkadaşlarıma amik şükranımı takdim ederim.

Efendiler, gerek Padişahımız Efendimiz Hazretleri, gerek bendeniz, beş yüz senelik bâkir payitahtımızın ilk defa Âda tarafından işgali feciasını görmek betbahatlığına uğramış felâketzedelerdeniz. Üç gün evvel İstanbul'un sureti işgali haber alındı ve bunda bilhassa

İslâm kanı dökmek ve dökülen İslâm kanlarıyla yine İslâmları mahkûm etmek ciheti hainanesi düşmanlarımızca teemmül edilmişti. Bunun için lâzımgelen evamir ve tebliğat ifa edildi ve ben bizzat Harbiye Nezaretinde gece, gündüz mevcut bulundum. O gece İngilizler otomobillerle İstanbul, Üsküdar, Beyoğlu muhitine bahriye efradı çıkararak lâzımgelen nkatı tuttular ve sırf fesat başlangıcı olmak üzere Şehzadebaşı'nda Onuncu Kafkas Fırkası Karargâhında bulunan karargâh efradı üzerine hücum ederek muzikacı efradını şehidettiler (Kahrolsunlar sadaları) ve muzikacı efradını meydana çıkararak efradı birer birer öldürdüler. Bir kısmı pencereden aşağı atladı. Bir kısmı yataklarında öldü. Bunların resimlerini Fransızlar çıkarıp Avrupa'ya gönderdiler. (Allah rahmet etsin sadaları). Ancak evvelce verilen talimat ve bilâhara yapılan tebliğat sayesinde askerler müsellehan sokaklarda bulunmadı, kışlalara çekildi. Hiçbir tarafta kimsenin burnu kanamaksızın İngilizlerin fesadâmiz olan tertibatı, teşebbüsâtı bihamdillâhütaalâ yalnız beş, on neferimizin hainane şehadetiyle neticelendi. O sırada İngilizler Harbiye Nezaretini işgal ederek benim nezaret odasına kadar süngülü neferlerini soktular ve lâzımgelen emirleri vermekliğimi tebliğ ettiler. Zaten evvelce emirler verildiği için ben kendilerini kemali sükûnetle karşıladım. Ancak göksüne düşman süngüleri dayanmış bir Harbiye Nâzırı, İstanbul'un artık hür ve makamı hilâfet olmak meziyetini kaybettiğini görmüş bir Harbiye Nazırı sıfıfiyle pek meyus bulunuyordum. Derakap Sadrazâma malûmat verdim. Kabinenin içtimasını emretti. O sırada dört yüzü müteceviz iki sıra dizilmiş süngülü İngiliz efradı arasından geçerek, kapılara birikmiş birtakım Ermeni, Rum ahalinin enzarı tahkiri arasından (Kahrolsunlar sadaları) geçerek sekinetle Babıâliye gittim. Hükümet lâzımgelen protestoyu, her halde milletin şerefine lâyık bir surette yazmakta kusur etmedi ve o sırada gerek Meclisi

Millîye karşı yapılmış ahvali, gerek askerlerimizin uyurken öldürülmesini protesto etti. Bilhassa, gerekse bilâlüzüm Harbîye Nezaretine karşı yapılmış bu tecavüzü protesto etti. Ancak İngilizlerin maksadı, etrafı tethîş etmek olduğu için Nezaret Makamında bulunmuş birtakım zevatı ellerine kelepçe vurarak yalın ayak, başı kabak yük otomobillerine atarak hakaretle şuradan, buradan toplattıklarını haber aldım. Esbabımı sual ettiğimizde hiçbir cevap alamıyorduk. Bu suretle efkârı münevvereye karşı büyük bir tehdit ika ederek herkesi sıdırmak ve İstanbul'da hâkimi münferit kesilmek istendiği anlaşılıyordu. Cuma selâmlığına gittiğim sırada Zatı Şahänenin selâmlığa çıkıp çıkmamasını İngilizlerden sormaya mecbur olduk. Çünkü efendiler; silâhlı bir neferin dışarı çıkmasına müsaade etmiyorlardı. Halbuki Makamı Hilâfette bulunan Zatı Şahänenin şimdiye kadar tabii kuvvei eismaniye gösteren silâhlı askerler arasından, teamül ve hile camiîşerife teşrif buyurmaları lâzımgeldiğinden biz buna şüphesiz cesaret edemedik. Böyle bir vaziyette İngilizlerin gelip silâhları toplaması suretiyle Makamı Hilâfetin büsbütün hakaret mevkiine düşmesini istemedik, tevîz etmedik. Mecbur olduk asker göndermeye. Askerler gidemedi. Yalnız bahriyeden elli kişilik bir müfreze gitti, bilâhara İngilizler müsaade ettiler. Sırf Maiyeti Seniyyede bulunan biraz asker geldi. Onlar arasından Zatı Şahane kemali meyusiyetle geçerek camiîşerife teşrif buyurdular.

İSMAİL FÂZİL Pş. (Yozgad) — Hangi camiye Paşam?

FEVZİ Pş. (Devamla) — Yıldız'da Hamidiye Camiine efendim. Namazdan evvel bendenizi kabul ettiler, fevkalâde müteheyyiç bulunuyorlardı, buyurdular ki; ben, bugün böyle azabı elim içinde camiye gelmek istemiyordum. Fakat, bu bir vazife diniyedir, vazife diniyeyi geri bırakmayı münasip görmedim. Cenabıhakkı karşı bir ibadettir, ancak elli senelik mesavinin, gerek benim ve gerekse sizin kabinenin üzerine yıkıldığını görmekte fevkalâde dilhunum, enkazın altında ezildik diyerek teessüf buyurdular. Ayğa kalktılar, birkaç defa kemali hüzn ile bendenize hitabettiler. Teselli verecek hiçbir şey yoktu. Birkaç defa İngilizler dirînotlarının toplarını Saraya doğru çevirmişler, güya uzaktan atılmamış gibi dirînotların bir kısmını Köprüye kadar sokarak, her türlü tehdidatı yapmakta kusur etmemişlerdir. Oradan çekildik, her gün yeni tevkifat ve tehdidata mâruz kalıyorduk. Zatı Şahane ertesi selâmlıkta bendenizi tekrar kabul ile buyurdular ki; aman Anadolu ile irtibatı temin ediniz, bendeniz dedim ki; irtibat müheyyadır. Ancak İngilizler mâni oluyorlar. Her bir telgrafımızı kontrolle tâbi bulunduyorlar. Fransızca yazmak lâzımgeliyor ve on-

ları da imzalattırıyorlar. Şüphesiz biz her bir suhuleti gösteriyoruz. Ancak İngilizler tarafından duçar olduğumuz müşkülât bizi büyük bir tazyik içinde bulunduruyor. Bu mâruzatım üzerine, aman zinhar siz çekilmeyiniz ve Anadolu ile irtibat tesis ediniz, buyurdular. Bendeniz bu ferman üzerine yaverimi göndermek hususuna teşebbüs ettiğim gibi Kabine de bâzı zevatın gönderilmesine teşebbüs etti. İngilizler muvafakat ettiler, icabeden zevatın gönderildiğini ve bir taraftan da bâzı kolordularla irtibatımızı arz ettiğim vakit fevkalâde memnun oldular ve bu suretle meselenin hüsnü suretle hallolunacağı ve İstanbul işgalinden İngilizlerin beklediği gayenin artık kaybolmak üzere bulunduğu hissolunuyordu. Biz de memnun idik. Bu sırada efendiler; bendeniz üzerine vâkı olan tazyikat ref olundu. Çünkü samimiyetle İngilizlere diyordum ki; tehdit ile bir şey yapamazsınız, tatmin ediniz. Bizi siz tatmin ederseniz, hakkı hayat bahçederseniz, biz her şeyi yapmaya hazırız ve bu tatmin de benimle olmaz, Kabineyi tatmin ediniz. Bu ricamız aksi tesir icra ederek her gün Kabineye nota bombardımanı oldu. Gece, gündüz şu söyle olmuş, bu böyle olmuş, en ufak şeylerle Kabineyi tâciz ederek Kabineyi çekilmeye icbar ettiler. Filhakıka Kabine de bir iki hafta müddet tazyika tahammül etti. Bu tazyikin esasını efendiler; Kuvayi Milliyenin ret ve takbihi teşkil ediyordu. Kuvayı Milliyeyi reddediniz, diyorlardı. Bizce Kuvayi Milliyenin, haksız işgallerden zuhur ettiğini, İzmir'in işgalinde Yunanilerin birçok mezalimi, Avrupa'nın bitaraf devletleri tarafından tasdik olunduğu malûm ve müberhen iken bizim, Kuvayi Milliyeyi ve bu tazyikten doğmuş olan cepheyi reddetmemiz doğrudan doğruya milletimize karşı bir ihanet olurdu. Biz bunu yapamayız. (Alkışlar) İzmir'in, bununla beraber Vâlâyatı Şarkiyenin duçarı tecavüz olacağına dair sık, sık rivayetlerin şuyuu ve bir (Pontos) Hükümetinin, Trabzon, Samsun havalisinde, Karadeniz sahilinde zuhur etmek üzere bulunduğu dair pek sıkı havadislerin deveranı büsbütün milleti heyecana getirdi ve bu suretle Kuvayi Milliyeye teşekkül etmiştir. Bu teşekkülden maksat, milletin bigayrihak duçar olduğu tecavüzlere karşı ırz ve namusunu meşru bir surette müdafaa ve muhafaza etmek, ordunun mütareke mucibince kolları bağlanmış olduğundan millet kendi kollarıyla müdafaa etmek istiyor: O orduyu kullanamıyoruz. Millet bunu görüyor, tabii müdafaaı meşruai nefsiyyede bulunuyor. Milletin bâzı harekâtı vardır. Biz bunu reddedemeyiz. Ancak şunları reddederiz: Kuvayi Millîye namına bâzı ifratkârların, harekâtı vardır. Millete bâzı yerlerde fenalık yaparlar. Bâzısını öldürür, bâzısını kaldırır. Bu gibi harekât milletin arzusu dâhilinde değildir. Keyfi birtakım icraat yapanları

reddetmek isteriz. Fakat umumiyet itibariyle Kuvvayi Milliye namına bir reddiye yazmak Hükümetin doğrudan doğruya kendisini iskademesi demektir. Hükümet ancak milletin arzusuyla ve milletin nef'i için mevkii iktidara gelir. Milletin mazarratı için mevkii iktidarda duramaz. Bizim bu nota teatisi esnasında tekrar bir hal hâdis oldu. Dediler ki; nerde Kuvvayi Milliye köprüleri bozdiyse oradan İstanbul'a erzak gelmiyor, İstanbul aç kalırsa Kuvvayi Milliye evvelâ mesuldür. Saniyen siz mesulsünüz. Çünkü Kuvvayi Milliye reddetmediniz ve şu asrı insanîyette şunu da söylemekten çekinmediler ki; biz Amerika'dan un getireceğiz. Fakat bunu Hıristiyanlara vereceğiz. İslâmları düşünmiyeceğiz. (Kahrolsunlar, sadaları) Maksat bizi tazyik edip illâ ki, Kuvvayi Milliye ret ve tel'in ettirmektedir. Tekrar bendeniz bunun üzerine telgraflar yazdım. Aman köprüleri bozmayınız, erzak gönderiniz buraya, biliyordum, bunların tesiri olamazdı. Nihayet efendiler, bir nota yazdık. Şimdiye kadar arz ettiğim hususata bertafsil hikâye ettik. Çünkü bu arz ettiğim mevaddın bir kısmını da Hariciye Nazırı gidiyor, şifahi notalarla, şifahi takrirle anlatıyordu. Bunlar sahifei tarihe geçemiyecek ve inkâr edecekler diye bunları her tafsil hikâyei hal ederek yazdım. Bir nota yazdık ve bu notada dedik ki: bizim maksadımız sulhu temin etmektir ve bu sulh ile biz bizzat Osmanlıların memleketini kurtarmak değil, sulhu eihani temin edeceğiz. Siz bize hakkı hayat verirsiniz biz bunu kabul edeceğiz. Millete kabul ettireceğiz ve sizin bize bahşedeceğiniz adilâne şeraiti sulhiyevi yapacağız ve millette ayrılık gayrılık olmamak hissinin bizim kabine tekeffül ediyor ve bu kadar sulha teşne ve kendisini ileri atan bir kabineyi düşmanlarımızın ne yolda telâkki edeceklerini anlamak istiyorduk. Madem ki, Avrupa sulh istiyor. Madem ki, sulh teessüs ettikten sonra vaziyet tavazzuh edecektir. Biz de bunu tekeffül ediyoruz. Biz yapacağız diyoruz, bu gayet ağır, belki altından çıkamıyacağımız müşkülâta vatan aşkıyle giriyoruz. Fakat acaba İngilizlerin fikri nedir? İngilizlerin teklifi nedir? Bunu anlamak istiyorduk. Efendiler bu teklifimizi İngilizler kabul etmediler ve bunun üzerine bir mazbata yazdık, Babâlide kabinenin siyaseti muslihanesi İngilizlerce kabul olunmuyor ve İngilizlerin maksadı bizim dâhilimizi nifakla birbirimize düşürmek. (Kahrolsun, sadaları) Maatteessüf bir heyet de bulmuşlar harb istiyorlar. Fakat öyle bir harb ki, kendilerinin burnu kanamaksızın birbirimize düşürmek ve herb etmek istiyorlar. Maatteessüf Zatı Şahane tazyik içinde bulunduğu için biz durduk, tahammülün fevkinde tazyika duçar olduk. En nihayet bize dediler ki, efendiler; gayet ağır muameleye duçar olacaksınız, yani bizi Babâliden süngü ile atacaklar. Bunu ihsas ettiler. Biz buna da ta-

hammül edecektik, ancak o zaman payitahtlık İstanbul'da kalmazdı. Biz çekildik, bizden sonraki kabine bir, iki gün teessüs edemedi. Ancak tabii malûmatınız, var, bu kabinenin teşekkülü ile beraber benim temasa geldiğim gerek o kabine erkânından olan zevattan, gerekse Harbiye nezaretinde bulunan bâzı arkadaşlardan aldığım malûmata nazaran o kabineye tazyik icra ettiler. Fetvayı veriniz diye. Nihayet o fetvayı aldılar. Malûmunuz veçhile o fetva İngiliz süngüsüyle alınmış, islâmî sinesinde birbirine düşürmek için, ilk defa yazılmış acı bir vesikadır. Milletin hissi hakikatbini, ümidederim ki, bundaki fecaati görecek ve bunun ehemmiyeti sıfıra inecektir. (Şüphesiz, sadaları)

REFİK B. (Konya) — Zaten yoktur, imiş tir...

FEVZİ Pş. (Devamla) — Efendiler, bendeniz İstanbul'dan daha evvel çıkmak istiyordum. Ancak temasım evvelen İngiliz siyasetini anlamak hususuna mâtuf idi. Anladım, bunda hiç şüphem kalmamıştır. Saniyen İngilizlerin askerliğe ne yapacağını, tetkik etmek idi.

Bunların en büyük arzuları, içimizde bâzı hainleri teşvik ve tergeb ederek millet arasına kan düşürmektir ve bu kan ne kadar tevessü ederse o kadar kendi işleri suhulet bulacaktır ve bunu söylemekten de çekinmiyorlardı. Diyordular ki; siz madem ki, bize arzu ettiğimiz imzayı vermiyorsunuz, yani en ağır, ne olursa olsun sizi mahvedecek sulhü imza etmeye rıza göstermiyorsunuz, biz buna rızadade olacak bir heyet bulacağız. Fakat bu rızadade olacak heyet millet namına olsun. Buraya dikkat isterim.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Kabul etmez millet....

FEVZİ Pş. (Devamla) — Yani diyorlar ki, sulhü milletle yapacağız, bunun için siz milleti elinize alınız ve millet elimizdedir deyiniz, ondan sonra biz sulh yaparız. Bu ne demektir, efendiler! Birbirinizle boğazlaşınız, kuvvetsiz kalınız, zebun kalınız, biz bir İngilizin burru kanamadan Anadolu'yu istilâ edelim, sizi esir edelim demektir. (Kahrolsunlar, sesleri) Cenabı Hakkın lûtfundan kaviyen ümidederim ki, İngilizler şimdiye kadar birçok şeylerde aldandıkları gibi - Çanakkale hücumunda olduğu gibi - bu meselede de tamamiyle aldanacaklardır. (Alkışlar) Bunları aldatan, efendiler, birkaç hainlerdir. (Kahrolsunlar, sadaları) Ve bu hainler içimizde ne kadar az olursa ve biz birbirimizle bir vifak dâhilinde ne kadar azimkârane hareket edersek İngiliz plânı tamamiyle ve o kadar çabuk suya düşecektir. Nerde bir fenalık zuhur ederse derakab bastırılır ve İngilizler görürler ki; Türkler kütlei vâhîde halinde, İslâmlar kütlei vâhîde halinde kendi hakkı hayatlarını istiyorlar. Bunu görürlerse efendiler! Biz istikbali-

mizi kurtardık demektir (Alkışlar), (İnşallah sadaları). Bendenizin hissiyatım bundan ibarettir. Ümit ve azim efendiler! (Teşekkür ederiz sadaları, alkışlar)

REİS Pş. — Paşa Hazretlerinin verdiği bu izahatı tabı ve neşretsek. (Hay hay sadaları)...

Çelebi Efendi Hazretleri İstanbul'a bir heyet izamı hakkında verdikleri takrirî bu izahattan sonra geri alıyorlar. (Alkışlar)

3. — *Meclisin küşadı münasebetiyle muhtelif mahallerden gelen tebrik telgrafları*

REİS Pş. — Efendim, Büyük Millet Meclisinin açılması münasebetiyle birçok yerlerden tebrik telgrafları vürudetmiştir. Yalnız nerelerden geldiğine vâkıf olalım. Mütaakiben yapılacak muameleyi tensip buyurunuz.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Mâruzu daiyanemizde bilütfihî tealâ küşadı tebliğ buyurulan Meclis fevkalâde heyeti muhteremesinin yevmi küşadı olan şehri İsanın yirmi üçüncü Cuma günü Dergâhı Şerif Camiinde kasaba ve kura ahali mutiası toplanarak mevlât ve hatmî şerif kiraet ettirilerek şekerler, şerbetler dağıtılmış ve akabinde âmâlî milliyeyi tevhit ve vatani mukaddesimizin eydii âdâdan hâlâsı uğrunda geceli gündüzlü cansiparane çalışan Heyeti Muhteremeyi her bir umurlarında muvaffak bilhayır eylesin, devatı icabeti âyatı huzuru hazreti pirde ref'i barigâhı ahadiyyet kıldığını umum babagân ve dervişanı muhibban namına arz eylerim, ferman.

26 Nisan 1336

Eddai Hacıbektâş Veli Dergâhı Şerifi
Postnişini ve Türbedarı
Salih Niyazi Baba

KÂTİP HAÛDAR B. — Efendim, sair tebrik telgraflarının nereden geldiklerini okuyacağım :

Tebrikât ve tezahürat telgrafları listesi

Trakya Müdafaai Hukuk Edirne Heyeti Merkeziyesi Reisi Şevket, Erzurum Valisi Reşid, Sivas Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi, Hınıs Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi, Çorum Mutasarrıfı Vekili Ali Cemal, Siverek Müftüsü Osman, Belediye Reisi Mehmed Emin, Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Cudi, Çorum Müdafaai Hukuk Heyeti, Kastamonu Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi, Maraş Mutasarrıfı Vekili Cevdet, Göynük Müdafaai Hukuk Şubesi, Zir Nahiyesi Müdürü Mehmed Emir, Burhaniye Müdafaai Hukuk Reisi Şükrü, Taşköprü Gençler Kulübü, Mecitözü Belediye Reisi Ahmet Şükrü, Bandırma Müdafaai Hukuk Reisi Mehmed, Muğla Belediye Reisi Ragıb, Osmancık Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Karesi Mutasarrıfı İzzet, Keskin Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Sadık, Sungurlu Kaymakamı Halid, Hasankale Kaymakamı namına Gazi Hüseyin, Sungurlu Belediye Reisi Haç Osman, De-

veli Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Develi Kaymakamı Vekili Talât, Maçka Belediye Reisi Rahmi, Maden Mutasarrıfı Şevki, Kastamonu Valisi Cemal, K. 15. Kumandanı Kâzım, Dersim Mutasarrıfı İrfan, Kastamonu Müdafaai Hukuk Kadınlar Şubesi namına Hanife Amil, Irak Şeyhülmeşayihî Acemî, Diyadin Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Mehmed, Arga Belediye Reisi Mahmud, Acıbadem Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Aydın Mutasarrıf Vekili Hüseyin Naci, Göksun Kaymakamı Ferid, Konya Kalem Reisi Miralay Kâzım, Kayseri'de Anadolu Kadınlar Müdafaai Vatan Cemiyeti, Araç Kaymakamı İbrahim, Yusufeli Müdafaai Hukuk Heyeti Reisi Ahmed, Mentese Heyeti Merkeziye Reisi Cemal, Mueur'da Muallim Fikret; Tokad Mutasarrıfı Mehmed Ali, Beşiri Kaymakamvekili Rauf, Narman Kaymakam Vekili Faik, Mardin Belediye Reisi Kasım, Bozdoğan Heyeti Milliye Reisi Hasan Fahri, Sivas'ta Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti namına Reisi Evveli Melek Reşid ve Kâtibe Mesule Şefika Kemal, Polathane Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Ahmed Midhat, Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza, Erzincan Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Bayezid Mutasarrıfı Adil, Tortum Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Uluborlu Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Burdur Mutasarrıfı Ulvi, Alâiye Müdafaai Hukuk Cemiyeti, K. 12. Kumandanı Fahrettin, Çivril Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Isparta Mutasarrıfı Talât, Konya Valisi Subhi, Elâziz Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Erzincan'da Olti Mebusu Rasim, Sungurlu İhtiyat Zâbiti Refet, Kayseri Mutasarrıfı Mehmed Âsaf, Belediye Reisi Ahmed, Heyeti Merkeziye Reisi Faik ve rüfekası, Samsun Müdafaai Hukuk Heyeti, Viranşehir Hukuk Heyeti, Peğar Mutasarrıfı Vekili Vehbi, Diyarbakir Aşı Memuru Naci, Diyarbakir Kadısı Hüseyin, Haymana Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Haymana Kaymakamı Vekili Ahmed Refik, Maçka Kaymakamı Vekili İsmail, Hopa Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Ortaköy Belediye Reisi Ali, Kângırı Mutasarrıfı Lûtfi, Şube Reisi Behçet, Lâzistan Saneağı namına Fevkalâde Meclis âzasından Âbidin, Denizli Mutasarrıfı Faik, Bozkır Kaymakamı Sâmî, Erzincan'da Meclisi Fevkalâde Erzurum âzasından İsmail ve Mustafa Durak, Iğın Kaymakamı Galib, Karaman'da Meclisi Fevkalâde âzasından Arif, Burdur'da Kalem Reisvekili Sıdki, Tavas Kaymakamı Ali Rıza, K. 11. Mehmed Arif, Niğde Mutasarrıfı Tefik, Maraş Mutasarrıfvekili Cevdet, Ayıntab'da Dokuzuncu Alay Kumandanı Ahmed Hamdi, Bor Kaymakamı Mehmed Ali ve Müdafaai Hukuk Reisi Sadık, Antalya Müdafaai Hukuk Reisi Talât, Çorum Müdafaai Hukuk Reisi Doktor Akif, Akdağmadeni Müdafaai Hukuk Reisi Hâşim, Antalya Mutasarrıfı Kemal, Sinob Mevki Kumandanı Cemal, Mutasarrıf Vekili Sabri, Mueur Kaymakamı Cevad, Şube Reisi Sadık, Müdafaai Hukuk Reisi Nuri, Kırşehir Mü-

irşadı ervah ve tenviri efkârın ehemmiyet ve azameti de müstağni arz ve izah bulunduğundan Büyük Millet Meclisimizin tesis edeceği suabâtı mesaj meyânında bir de umuru irşadiye şubesinin teşkili ile bunun Memaliki Osmaniyeye teşmilini teklif ederim.

Bursa
Şeyh Servet

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Umuru Şer'îye bu vazifeyi ifa etsin.

ŞEYH SERVET Ef. (Bursa) — Muhterem rüfekayı kıram, bu mesele, yeknazarda o kadar ehemmiyeti nazara çarpmaz gibi görünüyorsa da, hakikat itibarıyla ruhlara tesiri ifa eder, bir mahiyette bir mesele olduğu için insanların harekâtı cismaniyesini tevlimeden metaneti ruhiyelerini temin eder olduğundan zannedirim mesaili hayatîyenin en âzamidir. Bunu tecarîbi hayatîye ile takdir eden garblılar, takririmde arz ettiğim vehile, buna pek büyük ehemmiyet atfetmişler ve bunun için hususiyile İngilizler, mesmuatî âcizaneme nazaran bir nezareti mahsus teşkil etmişler ve yalnız bu nezarete, tahsisatı mesture olarak yüz doksan beş milyon lira vermişlerdir. Bunun azameti pek büyüktür. Bunların bu hareketi, tabii beyan edildiği vecih üzere mugalâta, safsata kaidelerini ibliskârane bir şekilde kullanmakla beşeriyeti ifsat etmek suretiyle tezahür ediyor. Bizde, yani müslümanlarda da bir irşat vardır. Kurânı Azmüştan, baştanbaşa bu irşat içindir. İnsanların ruhlarını, saadetlerine tevehî etmek ve saadetleri yoldan yürütmek içindir. Düşmanlarımızın en büyük silâhı olmak üzere bize karşı kullandıkları bu cins silâha mukabil bizim mevcudiyetimiz teessüs ettiği günden beri elimize verilmiş bir silâh vardır ki, her halde iyi kullandıktan sonra onların silâhına tefevvük eder. Bendeniz bunu arz etmek isterim ki, bunun azametini iyi takdir etmek lâzımdır. Bir şeyden nazaran alâkası kat edilirse o şeydeki azametın hissedilmesi beşerin âdatı gafilânesidir. Bunu iyi tahkik ederek, iyi derk ederek bu bapta lâzımgelen teşkilâtı yapalım ve buna diğer suabâtı hayatîyemize verdiğimiz ehemmiyeti vererek, bir şube küşadedelim, bir umur tesis edelim. Bu umur teessüs ettikten sonra şimdi hatırlama gelen üç şekildeki irşat zeminini arz etmeyi faydadan hali görmüyorum.

Bunun birincisi : Düşmanlarımızın melûnane yaptıkları propagandalar vasıtasıyla ifsat edilen bir miktar yerlerimiz var, onlar gerek birtakım tedabiri muslihane ile veya gerek maatteessüf bâzı dindaşlar birbirlerine karşı silâhlanıp çarpmak suretiyle elde edilmiş, daha doğrusu diyebileceğim ki, fethedilmiş yerlerdir. Bunlar hali nekahatteki hastalar gibidir, ruhları henüz hastadır. Onların ruhları takviye edilmezse bugün takibettiğimiz mukaddes emel, izzeti istik-

lâldeki azamet, ruhlarında adamakıllı tecelli ettirilmezse bu hakikat düşmanlar tarafından ne gibi perdelerle örtülmüş ise, bu hakikatin cemali açıktan açığa gösterilmez. O perdeler kaldırılmazsa, birkaç defa fiilen tecrübemizden geçtiği gibi o yerler fırsat buldukça o hastalığa müptelâ olabilirler. (Çok doğru sesleri) Birincisinin zemini budur ki, tabii o teessüs edecek şubenin tedbirine ve icabederse Meclisten verilecek karar mucibince, ya eşraf ve âyan ve uleması buraya celbedilerek İrşat Umumi Heyeti Vekâleti tarafından adamakıllı onlar terbiye edilir, veyahut münasibolan yerlere heyet izam edilir ve bu suretle onların ruhları takviye edilir. Şeklini şimdi tesbit etmek istemiyorum ve uzıyacaktı. Ne şekilde olacak ise onların ruhları irşat edilir, ya buraya getirilir veya oraya gidilir. Eşrafının, ulemasının, âyanının adamakıllı ruhları irşat edilir ve bir memleketin uleması, eşrafı bir hakikati adamakıllı takdir eder ise, o memleketin efradı âmmesi hiçbir vakit bozulmaz. Şu mealde bir ayeti kerime vardır ki; bir memleketin harabisi, bir memleketin mahvolması, o memleketin eşraf ve âyanının tefessüh etmesiyle hâsıl olur. Gerek şahsi, gerek umumî vazaifi halkikiyelerinden uzaklaşırsa, tefessüh ederler, fiska düşerlerse, o memleketin harabolması, mahvolması, âdatı ilâhiye mukteziyatındandır. Bu vazifeleri Kuran da tasrih ediyor. Onlarla adamakıllı anlaşılır ve ruhları irşat edilir. Bu birincisidir.

İkincisi : Yüzde bir şüphe ihtimali olan meselelerde ihtiyatkârane hareket, hükmet muktazasıdır. Bugün milletın azmi sayesinde, izzet-nefsi ve istiklâlî bulunduğumuz memlekette tecelli edecektir. (İnşallah sadaları) Bu memleketin umuru zapt ve raptiyle alâkadar ve sair memleketlerimizde zaptürapta halel âriz olduğu zaman derhal sevk ve izam edeceğimiz efradı askerîye, jandarma efradı, polis efradı var. Tabii bunlarda, zerre kadar, yüzde bir şüphe olmamakla beraber, en büyük ihtiyatkârane hareket olduğu için ve kalbleri, matlûp derecede kuvvetli olsa dahi takviyeye nihayet bulunmadığından, aynı zamanda bu efradı askerîye ve nizamiyeyi jandarma ve polis efradını keza mâkul, hakîmane irşat ile tenvir ve kalblerini daima takviye etmek lâzımdır. Ufacık bir ruh hastalığı mikrobu, bir taraftan, bir kelime ile kulaklarından sokulmuş olursa, sâri hastalıklar gibi; birinden birine sirayet eder. Şüphesiz ki, kalbleri zayıflar, bir zarar olmasa dahi zayıftır. Keza aynı memlekette ahalimizin kalblerini bu mukaddes emel karşısında takviye etmek, imanları metanetleştirmek matlûptur. Keza ahalinin de imanını metanetleştirmek için lâzımgelen irşadâtı hâkîmâne bulunulur. İkinci zemini de bu. Üçüncü zemini : Bugün, elimizde bulunan, düşmanlar tarafından esaret altına alınmayan bütün memleketlerimize teşmil etmek, ya her memleketin eşraf ve âyanını ge-

tirtmek, ya bir heyet gitmek suretiyle, yahut mahallerinde birer şube teşkil etmek suretiyle, bütün her memleketin eşraf ve âyanı ve bütün ahalişi hâkimane irşat ile irşad olunmak zarureti hayatiyesini bendeniz pek âzametli bir surette hissediyorum. Bunu Heyeti Umumiyye teklif ediyorum. Münasip ise, böyle teşkilât yapılsın.

ISMAL ŞÜKRÜ Ef. (Karahisarı Sahib) — Şeyh Servet Efendinin şu beyanatına karşı zannedersen hiç kimse muteriz bulunmaz, yalnız şekle ait bâzı mâruzatım vardır. Akdemce, meşihatce, Dârülhikmetülislâmiye namında bir müessesesi irşadiye tesis edilmiş idi. Bu müessese teşkilâtını yapmış o teşkilât da, tamamiyle icrayı faaliyete başlamış ve son zamanlarda hayli den hayliye tesirâtı görülmüş idi. Binaenaleyh, bendeniz bu esas itibarıyla Şeyh Servet Efendinin iddiasını alkışlarla kabul ederim. Ayrıca bir şekilde nezaret ihdasına lüzum yoktur ve İlmiye Encümeni namıyla teşekkül eden encüme tâli olarak bu unvan ve vazife verilebilir. Çünkü, şimdiye kadar kabul ettiğimiz esasat, kavanin ve nizamâtı mevcude dairesinde icrayı hareket ile bunları bizim gayemize muvafık bir şekle ifrağ etmektedir. Bu teşkilât, ki muntazam, hayli den, hayliye ileri gitmiş bir teşkilâttir. Yeniden, yeniye bir nezareti mahsusa ihdasına lüzum görmüyorum. Taşralarda teşekkül eden darülhikme şubelerine, köylere gitmek üzere, biraz tahsisat verilsin. Hiç tahsisatları olmadığı halde taşra dârülhikmelerinin birtakım menafi temin ettikleri gayrikabili inkâr görülüyor. Biraz da harırah kabîlinden olmak üzere tahsisat verilir. Yoksa oradaki dârülhikme âzaları para için değil, mahza, hamiyeti diniye ve vataniye saikasıyla köy, köy gezip irşat için kalbleri çırpıyor, çabalyor. Gençlik irşat sahasını, genişletmek istiyor, buna karşı araba ücreti bulamıyor. Eğer bu kadar bir masraf verilirse teşkilâtımız hazırır. Binaenaleyh, maksat temin olunur. Bendeniz ayrıca bir nezaret teşkili tarafı değilim. Fakat irşada ehemmiyet verilmesini mevcudiyetimle kabul ederim. (Hay hay, sadaları).

ŞEYH SERVET Ef. (Bursa) — Efendiler; maksadımız bir ama rivayet muhtelif, kabilindedir. Bendeniz, bunun âzametinin, şimdiye kadar lüzumu derecesinde idrâk olunmadığını iddia etmek isterim. Şimdiye kadar darülhikmenin teşkilâtında görülen güçlük ve gösteremediği mevcudiyet, zemini işgalindeki darlık, bu maksadı temin edemediğini, bendenize hissettirdiğinden dolayı ayrıca bir müessesenin

lüzumunu düşündüm. Karşımızdaki düşmanlarımızın teşkilâtındaki karşılığı da bir düşünelim, hiçe inecektir. Adı ne olursa olsun, darülhikme olsun, encümeni irşat olsun, ne olursa olsun, bu maksadı temin etmek için lâzımgelen teşkilâtının âzametini idrak etmeli, vüsatını kabul etmeli ve sonra bu müessese her lisan ile hakayiki hayatı ilimde tecelli ettirecek bir mahiyeti haiz olmalıdır.

Zira : Dünyanın hayatı o dereceye gelmiş, o derece vasılesmiş ki, Şark'tan zuhur eden ufak bir fısıltı Garb'da derhal mevüdiyetini gösteriyor. Bunun için hayat beynelbeşer olmuştur. Mevkiinin hususi olmak imkânı ihtimali kalmamıştır. Bunun için irşat dediğim zaman, yalnız hoca efendilerin camilerdeki vaazı mânasını anlamıyalım, buna binaen bendeniz takririmde, her türlü şekli mâkul ve meşru dairesinde ervahın irşadı, efkârın tenvirî, tâbir etmiştim. Bu şekiller, hayatı hazıranın icabatına göre, her türlü şekilleri istimal etmek suretiyle olur. Bir defa bir hakikatin doğrudan doğruya mahiyetini tâyin eden bir meseledir. Taayyün eden hakikatin mahiyetini, tâyin başka, neşir ve tamim, o da başka bir meseledir. Bunun için bunun âzametini olduğu gibi tahkik ederek ve bu heyette Garp hayatını da tamamiyle iyi bilmiş, her türlü meselei hayatiyye karşı, karşılıklı, hakkı görebilmiş yüksek dimağlı, yüksek ruhlu her ferdi islâmî birleştirmek, her münevver, her kâmil islâmları birleştirmek suretiyle âzametli bir teşkilât arzu ediyorum. Mümkün ise mümkün değil ise, tabii her işin bir derecesi zatiyesi vardır, bir de derecesi zatiyesi vardır. O zatî ve hakikî derecesini, mertebesini karşımızda maksat edinerek bugün hangi ayakta ve hangi basamakta, derecede, ayağımızı tutturabilmeliğimiz mümkün ise oradan başlayıp, derece derece süllemleri hakikate vâsıl olmaklık suretiyle de başlamayı kabul edebilirim, ama meselenin, hakikatin âzametinin de idrak edilemediğini aynı zamanda rica ederim. (Müzakere kâfi sadaları)

REİS Ps. — Müsaade buyurursanız iki teklif karşısında kalmış bulunuyoruz. Birisi Şeyh Servet Efendi Hazretlerinin takrirî muhteviyatı, ki, bu takrir encümeni irşadiye namıyla ayrıca bir encümen, «Zannediyorum ki, Garp lisanında propaganda heyetidir.» Bir heyet vücuda getirmek. Buna tabii ulemayı kiram ve sair zevat da dâhil olabilir. Bu teklifi muvafık görenler ellerini kaldırsınlar. (Muvafıktır, sadaları).

Ekseriyeti vardır. Kabul edildi. On beş dakika istirahat.

Kapanma saati : Z. S. 5

ÜÇÜNCÜ CELSE

Açılma saati : 5,15

REİS — Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

KÂTIPLER : Haydar B. (Kütahya), Muhiddin Baha B. (Bursa)

REİS Pş. — Celseyi küşadediyorum.

6. — İSTİFALAR

1. — *Konya Mebusu Abdülhalim Çelebi Efendinin Lâyiha Encümeninden istifası*

REİS Pş. — Çelebi Efendi Hazretleri tarafından verilen bir istifa vardır.

Riyaseti Celileye

Riyaseti ulâ vekâletinde ve hem de Mazbata Encümeni riyasetinde bulunmağım diğer vazifeyi dahi ifaya mâni olacağından Encümeni kanun âzalığundan istifamın kabulünü rica ederim.

Konya
Abdülhalim

REİS Pş. — Malûmu âlinizdir ki, Çelebi Efendi Hazretleri Lâyiha Encümenine intihab edilmişken mazeret beyan buyuruyorlar. Hem Mazbata Encümeninde hem Lâyiha Encümeninde bulduklarından Lâyiha Encümeninden istifa ediyorlar. Reye vaz'ediyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Ekseriyetle kabul edildi.

7. — İNTİHAPLAR

1. — *Ankara Mebusu Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Lâyiha Encümenine intihabı*

BİR MEBUS — Yerlerine yeniden bir âza intihabına lüzum var mıdır?

(Kâtip Bey Çorum Mebusu Fuad Beyin berveği âti tahririni okudu.)

Çelebi Efendi Hazretlerinin Lâyiha Encümeninden vukubulan istifaları dolayısıyla inhilâl eden bir âzalığa Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin dâhil olmalarının reye vaz'ını teklif ederiz.

27 Nisan 1336

Çorum Kastamonu Karahisarı Sahib
Fuad (Okunamadı) Hulûsi

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Riyaset her bir encümenin reisi tabiîsidir, yerlerine başka azanın tâyini daha muvafıktır.

SIRRI B. (İzmit) — Mesele anlaşılmağı Paşam.

FUAD B. (Çorum) — Rûfekamla beraber verdiğimiz tahrirde diyoruz ki, Çelebi Efendi Hazretlerinden inhilâl eden âzalığa Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Lâyiha Encümenine âza olmasını teklif ediyoruz. Müsaade buyurulursa Paşa Hazretleri bunu reye koysunlar. Kabul veya ademikabulü Meclisin reyine muallâktır.

REİS Pş. — Müzakereye lüzum görmüyorsanız reye vaz'ediyorum. Muvafık görenler ellerini kaldırsınlar (Eller kalkar) Ekseriyet var.

2. — *Encümenler intihabı*

REİS Pş. — Efendim, dün encümenler teşkiline karar vermişsiniz, bu teşkil bugüne talik edilmişti, arzu ederseniz bugün bununla iştigal edelim.

BİR MEBUS — Bugün maddei kanuniye bitsin, Paşa Hazretleri.

REİS Pş. — Hangisini evvel yapacağız, maddei kanuniyeyi mi, yoksa encümen teşkilini mi?

BİR MEBUS — Anlıyamadık.

REİS Pş. — Dün encümenlerin teşkiline karar verilmişti. Fakat âza intihabıyla encümenlerin teşkili muamelesi bugüne talik edildi. Müzakere edilecek bir de mevaddı kanuniye var. Binaenaleyh hangisini daha evvel mevkii müzakereye koyalım? Bunu arz ediyorum. Onun için reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın.

RAGİB B. (Kütahya) — Paşa Hazretleri! Bendeniz de bâzı mâruzatta bulunacağım. (Kürsüye, sadaları)

Dün arz etmiştim ki, efendiler, encümenlerin teşkili için Lâyiha Encümeninden gelecek lâyiha da mevzubahsolacak. Diğer encümenlere lüzum kalırsa, o vakit diğer encümenler teşkil edilebilir. Bu encümenlere mütahassis zevatın intihabı için bir tahrir vermiştim ki, mebus arkadaşlar şubelere tefrik edilmeli ve şubelerden de âzayı kiramdan mütahassis zevat encümenlere tefrik edilmelidir. İntihab bu suretle olursa daha muvafık olur ve sâlim bir intihap yapılmış olur.

SESLER — Bu meselelere evvelce karar verilmişti.

REİS Pş. — Buna evvelce karar verilmişti. Binaenaleyh encümenlerin teşkiline taraftar olan-

lar ellerini kaldırsın (Eller kalkar) Ekseriyet var.

Efendim, bu encümenlerin sureti teşekkülî hakkında bir takrir veriyorlar.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine Rûfekayi kiramın yekdiğerini tanımadığı mevzuubahsolduğundan arzuyu zatı ile ihtisasa göre dühul esasının kabulünü teklif ederim.

Bursa
Muhiddin Baha

REİS Pş. — Mezkûr takriri reye koyuyorum. Muvafık görenler ellerini kaldırsın (Muvafık sesleri).

Takrir kabul olundu. Encümenlerin teşkiline başlayacağız. Encümenlere ihtisası olanlar kendileri kabul ederler.

SİRRI B. (İzmit) — Müsaade buyurulursa bir şey teklif edeceğim. Görülüyor ki, Meclisi Âli kendi teşkilâtını Meclisi Millî Osmaninin teşkilâtına tatbik etmek istiyor ve onun nizamâtı dâhiliyesinden iktibası feyiz ve malûmat ediniyor. Şu meselede encümenlerin teşkili erbabı ihtisastan temin olunabilmek için Meclisi Mebusanı Osmaninin Nizamnamei Dahilisi mucibince Meclisin beş şubeye ayrılması lâzımdır.

REİS Pş. — Bu mevzuubahsoldu efendim, fazladır.

Şimdi efendim, yeni vukubulmuş olan teklifi kabul buyurdunuz. Teşkili takarrür eden encümenlere ihtisası olan zevatı kiramın intihap meselesini Muhiddin Baha Bey teklif ediyorlar. Müsaade ederseniz isimler okunsun. Ona göre bu taksimat yapılsın.

MUHİDDİN BAHA B. (Bursa) — Efendim, evvelce beş ilâ on kişilik encümenler teşkili mevzuubahsolsmuştu. O takrir kabul buyurulmakla encümenlere ayrılacak âzanın adedi meselesini de halletmek lâzımgelir. (Hacet yok sadaları).

REİS Pş. — Beş ilâ on zattan mürekkep tâbiri vardı, fakat Heyeti Umumiyenin buna dikkat etmediği anlaşılıyordu.

RAGİB B. (Kütahya) — Encümenlerin içtima âzanın nisfından bir fazlasıyla akd olunur. Nisfından bir fazlası olursa encümenler içtima edebilir. (Sülüsünden bir fazlasıyla olsun, sesleri).

RAGİB B. (Devamla) — O vakit büsbütün müşkül bir mevkide kalır. Dört kişi ile akd olunacak encümeden bir fayda hâsıl olmaz. Binaenaleyh, matlubolan netice elde edilemez. Encümenlerin adedini on beş kişi yapmalı.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Aded mevzuubahis değil, o reddedildi.

REİS Pş. — O halde kabul buyurmuş olduğunuz şey. On encümenin teşkiline aittir. Âza adedi mevzuubahis değildir. Müsaade buyurursanız isimleri okuyalım, herkes sahibi ihtisastan olduğu encümeni kendi işaret etsin.

BİR MEBUS — Paşa Hazretleri, on encümen için kâtipler isimleri kaydetsinler. (Maliye, Adliye) gibi encümen isimleriyle beraber kaydetsinler.

REİS Pş. — Evet isimleri ayırmakla meşgulüz.

8. — İNTİHAP MAZBATALARI

1. — *Fevzi Paşa Hazretlerinin intihap mazbatası*

REİS Pş. — Fevzi Paşa Hazretleri Gebze kazasınınca intihabolundular. Fakat kazanın işgal altında bulunması hasebiyle mazbatanın tanzim ve irsali mümkün olmadığından mazbata makamına kaim olmak üzere bir tahrirat gönderiliyor. Bu tahrirat kabul edildiği takdirde mebusluğu tasdik olunacaktır.

(Kabul, kabul, sesleri)

Reye vaz'ediyorum. Lütfen kabul ederseniz ellerinizi kaldırmaz. (Eller kalkar).

İttifakı âra ile kabul edildi. (Alkışlar).

KÂTİP HAYDAR B. — (İsimleri okur) : Hüseyin Avni B., sesler : Adliye. Celâleddin Arif B., sesler : Adliye. Zihni B., Müdafaai Millîye. Necati B., Maarif. Doktor Adnan B., Sıhhiye. Sesler : Efendim encümenlerin esamisi okunsun, biz de yazalım.

(Kâtip Haydar B. Encümenlerin isimlerini okur). (1)

REİS Pş. — Bir şey hatırlatmak istiyorum, Servet Efendinin teklifi üzerine kabul edilen İrşad Encümeni, yani Propaganda Encümeni de bu encümenler meyanında yapılsın.

FEYZİ Ef. (Malatya) — En büyük mesele olur.

İSMAIL ŞÜKRÜ Ef. (Karahisarı Şahib) — İrşad Encümeni Umuru Şer'îye ile beraber olursa daha muvafık olur.

KÂTİP HAYDAR B. (Devamla) — Câmi B. Dahiliye, Sırrı B. Dahiliye, Yunus Nadi B. Umuru İktisadiye, Hamdullah Subhi B. Maarif, Bekir Sâmî B. Hariciye, Hakkı Behçet B. Maliye, Rıza Nur B. Sıhhiye, Süreyya B. Dahiliye, Reşid B. Müdafaai Millîye, İhsan, Hüsrev Naci beyler (Sesler : Nâmevecut), Ömer Lûtfi B. Müdafaai Millîye, Yuusf Kemal B. Umuru İktisadiye, Rıza B. (Kırşehir) Müdafaai Millîye, Osman B. (Lâzistan) nâmevecut, İsmail Fâzıl Pş. Nafia.

İSMAIL FÂZİL Pş. (Yozgad) — İsmi okunanlar hep kendilerini dâhil ediyorlar, şimdi elimizi vicdanımız üzerine koyup bu deruhde

(1) Okunan encümen isimleri şunlardır : Adliye, Dahiliye, Hariciye, İktisat, Maarif, Maliye, Müdafaai Millîye, Nafia, Sıhhiye, Şer'îye.

ettiğimiz mesuliyete göre girdiğimiz encümene ehil miyiz, değil miyiz buna kanaat ettikten sonra mı kendimizi encümene intihabediyoruz?

REİS Ps. — Evet.

İSMAİL FÂZİL Ps. — O halde beni Maarife yazınız.

KÂTİP HAYDAR B. (Okumakta devamla) — **Mustafa Hilmi Ef. Şer'îye**, **Feyzi Ef. (Malatya)**, **Umuru Şer'îye**, **Refet B. Müdafaai Milliye**, **Cafer Tayyar B. Müdafaai Milliye**, **Hakkı Ps. Maarif**, **Abidin Ef. Adliye**, **Salâhaddin B. Dahiliye**, **Fahreddin B. Müdafaai Milliye**, **Ali Fuad Ps. Müdafaai Milliye**, **Karabekir Kâzım Ps. Müdafaai Milliye**, **Mustafa Kemal Ps. (Sesler — Reis olduğundan her şubede bulunur)**, **Beynamlı Mustafa Ef. Şer'îye**, **Miralay Bekir Sâmî B. Müdafaai Milliye**, **Kâzım B. Müdafaai Milliye**, **Ahmed Ef. (Aydın) Umuru Şer'îye**, **Tahsin B. Umuru İktisadiye**, **Doktor Mazhar B. Sıhhiye**, **Şakir Ef. Umuru İktisadiye**, **Şemseddin Ef. Şer'îye**, **Mustafa B. (Ertuğrul) Dahiliye**, **Necib B. Dahiliye**, **Halil B. İrşat**, **Ziya B. (Erzurum) müstafi**, **Asım B. (Erzurum) Umuru İktisadiye**, **Mustafa B. (Erzurum) yok**, **Eyüb Sabri B. Müdafaai Milliye**, **İbrahim Halil Ef. Umuru İktisadiye**, **Mehmed Ef. (Eskişehir) mezun**, **Umuru İktisadiye**, **Ahmed B. (Ertuğrul) Umuru İktisadiye**, **Hüsrev Sâmî B. Müdafaai Milliye**, **Nadir Ef. Umuru İktisadiye**, **Şeyh Servet Ef. İrşat**, **Hacı Tahir Ef. Adliye**, **Hafız İbrahim Ef. Dahiliye**, **Emin B. (Eskişehir) İktisat**, **Hüseyin Hüsnü Ef. (İsparta) Şer'îye**, **Şükrü B. (Bolu) Adliye**, **Doktor Fuad B. Sıhhiye**, **Mustafa Felmi Ef. Şer'îye**, **Muhiddin Baha B. Maarif**, **İsmail Remzi B. Maliye**, **Operatör Emin B. Hariciye**, **Necati B. (Bursa) Müdafaai Milliye**, **Şevket B. Dahiliye**, **Ferid B. (Çorum) Maliye**, **Şükrü B. Adliye**, **Abdullah Ef. (Bolu) Şer'îye**, **Nuri Ef. Dahiliye**, **Dursun B. Maarif**, **Hacı Şükrü B. Müdafaai Milliye**, **Fuad B. (Çorum) Dahiliye**, **Haşim B. (Çorum) Maliye**, **Defterihâkani**, **Sıddık B. Maliye**, **Necib B. (Denizli) Adliye**, **Mazlumbaba Ef. İrşat**, **Mustafa B. Umuru İktisadiye**, **Yusuf B. Umuru İktisadiye**, **Abdullah Ef. Umuru İktisadiye**, **Rıza Vamık B. Müdafaai Milliye**, **Hakkı Hamî B. Adliye**, **Şerif B. Maarif**, **Şevket B. Adliye**, **Müfid Ef. Adliye**, **Bekir Ef. Umuru İktisadiye**, **Abdülkadir Kemalî B. Adliye**, **Cevdet B. Umuru İktisadiye**, **Sabri B. Maliye**, **Hulûsî B. Adliye**, **Murad B. Adliye**, **Remzi Ef. Şer'îye**, **Rüşdü B. Nafia**, **Âlim Ef. Şer'îye**, **Osman Ef. Maliye**, **Âtîf B. Dahiliye**, **Halil Hilmi Ef. (Karahisar) Adliye**, **Sabit Ef. Şer'îye**, **Mehmed Şükrü Ef. Adliye**, **Hulûsî B. Hariciye**, **Rifat B. İrşat**, **Abdülhalim Çelebi Ef. İrşat**, **Refik B. Dahiliye**, **Nebil B. Umuru İktisadiye**, **Seyfî Ef. İrşat**, **Cemil B. Maliye**, **Cevdet B. Maarif**, **Haydar B. Adliye**, **Mehmed Şükrü B. Adliye**, **Müştak B. Ma-**

liye, **Said B. Umuru İktisadiye**, **Ziya B. Adliye**, **Neşet B. Dahiliye**, **Ali Namık B. Dahiliye**, **Refet B. Şer'îye**, **Müftü Rifat Ef. Şer'îye**, **Ahmed Ef. Dahiliye**, **Mehmed Hulûsî Ef. Şer'îye**, **Doktor Mustafa B. Sıhhiye**, **Mustafa B. nameveut**, **Süleyman Sırrı B. Dahiliye**, **Feyzi B. Şer'îye**, **Ömer B. Umuru İktisadiye**, **Tahir Ef. nameveut**, **Hamdi B. Maliye**, **Doktor Asım B. Sıhhiye**, **Müftü Rıza Ef. Şer'îye**, **Ali B. nameveut**, **Rıza Ef. Adliye**, **Emir Ps. Müdafaai Milliye**, **Mustafa Taki Ef. Maarif**, **Rasim B. Maarif**, **Sabri B. Maliye**, **Mehmed Refet B. Adliye**, **Refik Şevket B. Adliye**, **Nazım B. Dahiliye**, **Hamdi B. Dahiliye**, **Rifat B. Dahiliye**, **Ali Şükrü B. Hariciye**, **Ziya Ef. Dahiliye**, **Ragıp B. Dahiliye**, **Besim Atalay B. Maarif**, **İsmet B. Müdafaai Milliye**, **Hacı Süleyman Ef. nameveut**, **Şer'îye**, **Naim B. Adliye**, **Ragıp B. (Kütahya) Dahiliye**, **Şevki B. (İçel) Adliye**, **Hacı Ali B. Adliye**, **Ali Haydar B. (nameveut) Adliye**, **Sâmî B. Umuru İktisadiye**, **Rüşdü B. (Maras) Müdafaai Milliye**, **Hulûsî B. Dahiliye**, **Yakub Ps. Ağa Müdafaai Milliye**, **Arif B. (Konya) Maliye**, **Tunalı Hilmi B. (Bolu) Maarif**.

9. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Karahisarı Sahib Mebusu Mehmed Şükrü Beyin, Hiyaneti vataniyeye ceza tâyini hakkındaki teklifi kanunisi (2/3)*

REİS Ps. — Müsade buyurursanız efendim mevaddı kanuniyeye başlıyalım.

Nasıl tensip buyuruluyor efendim?

SESLER — Maddeler birer birer okunsun, müzakere edilsin.

MADDE 1. — Makamı Muallâyı Hilâfeti ve Memaliki Mahrusai Şahaneyi yediecanipten tahlisa ve taarruzatı defî maksadına mâtuf olarak teşekkül eden Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine isyanı mutazammın kavlen ve fiilen muhalefet veya ifsadatta bulunan kesân haini vatan addolunur.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Evvelâ bu kanunun ismi yoktur. Serlevha lâzımdır. Ben-deniz bu kanuna (Hiyaneti vataniye Kanunu) denmesini teklif ederim. Saniyen bu madde kanuniyede haini vatan tarif olunmuştur. Halbuki fail değil fiil tarif olunmak lâzımdır.

İSMAİL FÂZİL Ps. (Yozgad) — Seferberlik Nizamnamesinde var.

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Binaenaleyh madde hiyaneti vataniyeyi tarif etmelidir. Mücrimi değil, cürmü tarif edelim. O noktai nazardan bendeniz bu madde kanuniyenin müntehasında (Kavlen ve fiilen muhalefet ve ifsadatta bulunmaya hiyaneti vataniye) denmesini teklif ederim. Salisen malûmuâlileri (isyan) tâbiri umumiyetle bizde fiilî bir şekilde kabul ve te-

lâkki olunur. Zaten mevaddı âtiyede (kavil ve fiil) tâbirlerini tefrik ettiğimiz için işbu madde de bulunan (İsyanı mutazammın) tâbirinin kaldırılmasını teklif ederim. Şu halde madde kanuniyeye (Millet Meclisinin meşruiyetine kavlen ve fiilen muhalefet veya ifsadatta bulunmaya hiyaneti vataniye tesmiye olunur.) şeklinin verilmesini nazarı âlinize arz ederim.

BİR SES — Bu maddenin encümenе havalesi lâzımgelir.

NECATİ B. (Erzurum) — Bendeniz (Meclisin meşruiyetine isyan) sözünden sarıh bir mâna anlayamadım. (İradei milliyeyi) iktiva eden her şey meşrudur. Binaenaleyh (Meclisin meşruiyeti) sözü mühmel bir sözdür. Zaten Meclis meşrudur. Bunda şüphe yoktur. Çünkü iradei milliyeyi ihtiva ediyor. Onun için bunun yerine Meclisin (Millet Meclisinin maksadı meşrua ve vataniyesini tâkim için harekât ve ieraatı fiiliyede bulunan kesân (Haini vatan) ismiyle tasrih olunursa daha mürit ve daha camî olabilir. Sonra maddenin aşında bâzı tezaddı muhtevî ve esasatı hukukiyeye muhalif şeylerde görülebilir. (Meşruiyetine isyanı mutazammın kavlen ve fiilen muhalefet ve ifsadatta bulunan kesânın) aynı derecede addedilmesi muvafık olamaz. (Muhalefet) kelimesi olur ki, bazan hiyaneti vataniye addedilecek şekilde oluyabilir. (Muhalefet) kelimesine (Haini vatan) kelimesi ismi verilemez. Fiilen ortaya çıkıp da bir şey yapmaz bitaraf bir vaziyette kalabilir. (Hiyaneti vataniye) den addedilebilmek için her halde fiile inkılâbetmiş olan şekiller olması lâzımdır. (Tahrîkat ve ieraat) kelimelerinin konulması bütün bu mahzurları bertaraf eder zannederim. (Meşruiyeti) yerine (Maksadı meşrua ve vataniyesini tâkim için tahrîkât ve ieraatı fiiliyede bulunan) cümlesi konulmalıdır.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Bendenizden evvel bu kürsüyü işgal eden iki refikim bu maddenin nevakısını hemen kısmen izale ettiler, kanunun serlevhasına (Hiyaneti vataniye Kanunu) denilse her halde muvafıktır. Bu nokta her halde lâzımdır. Kanun isimsiz olmaz. Malûmu âliniz bir de maddenin birineisi (Makamı muallâyı hilâfeti ve Memaliki Mahrusai Şahaneyi) deniliyor. (Makamı muallâyı hilâfetten) sonra (Saltanat) kelimesinin de ilâvesini talebederim. Çünkü; (Hilâfet ve saltanat) bizde bir makamdır. Hilâfeti hence saltanattan ayırmamak lâzımdır. (Hilâfeti) denilince «Saltanatı» ayırıyor gibi bir mâna çıkar. Sonra (Memaliki mahrusayı) değil (Memaliki meşgulei Şahaneyi yediecanipten tahlisa) denilmelidir. (Mahrusa) kelimesi yerine de (Meşgule) ilâvesini teklif ederim. Yediecanipten tahlis ve (Defi maksadıyle), (İsyanı mutazammın) kelimesi hakikaten mühmeldir. Müfit bir mânayı da ihtiva etmiyor. (Millet Meclisinin maksadı meşruiyeti aleyhinde) tâbirini istimal edecek olursak hem mak-

sadı hem de maksadın meşruiyetini ifade eder. Necati B. biraderimizin arz ettiği gibi Millet Meclisi zaten meşrudur. İradei milliyeden doğmuştur. Bittabi iradei milliyeden doğan her şey meşrudur. (Maksadın meşruiyeti aleyhine) denilecek olursa cümle, hukuki bir şekilde tanzim edilmiş olacaktır. Bir de ifsadatta bulunan (kesân) dan sonra (Müşevvik) kelimesinin ilâvesini teklif ederim. Müşevvikler mevzuubahis değildir. Bazan ceramidi öyle mesail olur ki, doğrudan doğruya kendisi ne kavlen, ne fiilen dâhil olmaz, bir harekette bulunmaz, evine davet eder, evinde hafî bir ictima yapar, lâzımgelen teklifte bulunur. Onları tahrîkeder ve bir isyan vücuda getirir. Bittâbi bu müşevviktir. Bu kabîl müşevviklerin cezasız kalması hiç doğru değil, maksadın hilâfındadır. Asıl en ziyade teziye edilmesi lâzımgelen bu gibi müşevviklerdir. Bunun için kanunun daha ziyade haizi salâhiyet olabilmesi için «Müşevvik» kelimesinin ilâvesini ve Refik B. arkadaşımızın buyurdıkları gibi, «Haini vatan tesmiye olunur» suretinde tashihini talebederim.

CELÂLEDDİN ARİF B. (Erzurum) — Ona da encümen cevap verir. Birçok rüfekaı muhtereme tadil teklifinde bulunuyorlar. Fakat bunları birer takrir suretinde yazıp Makamı Âliye takdim ederlerse tabiidir ki, daha iyi olur.

BESİM ATALAY B. (Kütahya) — Sevgili arkadaşlar! Şükrü Beyden evvel kürsüde söz alan arkadaşlarımızdan birisi birinci maddede «Meclisin meşruiyetine» cümlesine lüzum yoktur, çünkü Meclis, milletin iradei umumiyesinden doğmuştur, milletin iradei umumiyesinden doğan her şey meşrudur, diyordu. Pek doğru; Meclis, milletin iradesinden, heyeti umumiyesinden, kan ağlayan milletin ateşli kalbinden doğmuştur. Ne kadar bahir ve meşru hakikatler vardır ki, bunu halka bildirmek için pekçok zahmetler çekiyoruz. Hattâ sırası geldikçe bunu topla tüfekle de anlatamıyoruz. Bu meşrudur. Fakat gel sen bunu cahil halka anlat. Burada bu kayıt tasrih ve ipka edilmeli. Şunu da arz edeyim ki, biz işi lâfa düşürdük, mesele dad kavgasına döndü. Allah aşkına kan ağlayan Ana dolu bizden iş bekliyor. Eğer bir şey yapacak sak müzakere kâfidir. (Alkışlar) Üç gündür müminakaşa ediyoruz? Münakaşa ve münazaar içinde niçin vakit geçiriyoruz? Vakıt geçirecek zamanımız yoktur. Tekrar ediyorum; aklık içinde, sefalet içinde inliyen millet bizden iş bekliyor. Yunanlıların kahrı altında ezilen kardeşlerimiz bütün nazarlarını bize dikmiş, bizi bekliyorlar. Ya iş yapalım yahut dağılıp gidelim. (Alkışlar, bravo, sadaları)

NÂZİM B. (Tokat) — Efendim, herkesin maksadı sürat ve şiddet, bunda istibah yoktur. Bendenizin şimdi aklıma geliyor ki, bu mevaddı kanuniyeyi Heyeti İeraieye tatbik edecek. Bir kere de onların mütalâasını alalım, sonra katı bir karar verelim.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Şimdi Meclis her şeye ve tamamıyla vaziyettedir.

NÂZİM B. (Devamla) — Binaenaleyh encümenin mütalâasını dinliyeğim. Kabilîtatbik mi değil mi?

MUSTAFA TAKİ Ef. (Sivas) — Şimdi arkadaşlarımız beyefendi, bunu Heyeti İcraiyeye bırakalım diyor. Halbuki Heyeti Teşriye tarafından kanun yapılmadıkça Heyeti İcraiye bir şey yapamaz. Bu Meclis hem Heyeti İcraiye hem de teşri vazifesıyla mükellef olduğu için bu Meclisçe mevaddı kanuniye tetkik edilmek lâzımdır. Yalnız Heyeti İcraiyeye bırakılmak doğru değildir. Bu mevaddın madde madde tetkiki mukarrer idi. Onun için şimdi maddeye geçelim. Arkadaşımız Hilâfete Saltanatı da ilâve etmek istedi. Bendeniz de beraberim. (Makamı Muallâyı Hilâfet ve Saltanatı) demelidir. (Memaliki Mahrusai Şahane) yerine arkadaşlarımızdan biri (Memaliki meşgulei Şahane) denilsin buyuyor. Bendeniz diyorum ki, (Memaliki Mahrusai Şahane) daha doğrudur. (Meşgul) demek doğru değildir. Bugün (Meşgul) olmazsa neuzubilâh ileride (Meşgul) olabilir. Alehtlak (Memaliki Mahrusai Şahane) demek daha doğrudur efendim. Şimdiki halî bu «meşguliyet» kelimesi ile tekdirmek doğru değildir. Sonra efendim, (Millet Meclisinin meşruiyetini mutazammın) cümlesine de itiraz ediliyor. Halbuki, bu ibare de doğrudur. Buna da itiraz mâbecadır. Millet meşruiyeti zaten müsellemdir. Müsellemler olan şeye mümanaat edenler ceza göreceklerdir. Zaten ceza görmekte onun içindir. (Meşruiyete isyanı mutazammın) bu doğrudur. Bu böyle kalmalıdır. Hattâ (İsyanı mutazammın) kaydını kaldırsa yalnız (Millet Meclisine kavlen ve fiilen muhalefet edenler) denilse o vakit Millet Meclisinin o gibi cezayı verebilecek mukarreratı da olabilir. Meselâ, vergi vermeyen, meselâ vergi tarhına karşı muhalefet eden kimseler idam mı olunmalı? Onun için (İsyanı mutazammın) kaydı da ipka edilmelidir. Yani şu madde kanuniye doğru yazılmıştır. Bir de efendim, arkadaşlardan birisi diyor ki, mücerimi tavsiften ziyade cürmü tavsif etmelidir. (Millet Meclisinin meşruiyetine muhalefet hiyaneti vataniyedir) tarzında yazılmalıdır, diyor. Cürmü tarif etmekten ise mücerimi tavsif etmek daha iyidir ki, maksat mücerimi korkutmaktır. Hâini vatan olan kimseye doğrudan doğruya hâini vatan demek daha doğrudur. Dolayısıyla cürmü tarif etmekten ise mücerimi tarif eylemek daha doğrudur. Onun için şu maddeye yalnız bendeniz (Hilâfeti) yerine, (Hilâfet ve Saltanatı) denmesini teklif ederim. Şu madde harfiyen doğrudur.

(Müzakere kâfidir sesleri)

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Besim Atalay Bey, encümende dâhil olduğu için deminden encümenin noktai nazarını tamamıyla izah ettiler. Sonra Refik Şevket Bey, her kanunun başında o kanunun isminin zikredilmesi lâzımdır, dediler. O halde (Hiyaneti Vataniye Kanunu) şeklinde kanuna isim verilmesini biz de kabul ederiz. Şükrü Bey de, (Makamı Muallâyı Hilâfet ve Saltanatı) şekline koymak istediler. Hilâfette Saltanat da mevcud olduğu için biz bu kaydı koymaya lüzum görmedik. Heyeti Umumiye arzu ederse, (Saltanat) kelimesini ilâveten kabul edebilir. (Memaliki Mahrusai Şahane) muradımız; Sivas, Erzurum ve saire gibi katî olarak gösterilen memleketlerimizdir. Memaliki Şahane oralarıdır. Binaenaleyh, bunların heyeti umumiyesini yedi ecanipten tahlise ve bunlara vukubulacak taarruzatı defî maksadına mâruf olarak teşekkül eden Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine muhalefet edenler, arkadaşlarımızdan Refik Şevket Beyin tarif buyurduğu gibi hâini vatandır diyerek birinci maddede gösterdik. Besim Atalay Bey arkadaşımızın buyurdukları gibi kelime üzerinde oynanmamasını rica ederim. Başka kelimelerle ifade etmek ile dahi yine o maksadı ifade edeceğiz. Mesele Meclisin meşruiyetine isyanı mutazammın kavlet ve fiilen harekette bulunanların tedibinden ibarettir. Binaenaleyh, maddenin üzerine hiyaneti vataniye kaydının konmasını kabul ile diğerlerinin aynen ipkasını rica ederim.

SESLER — Reye, reye...

REİS Pş. — Bu madde hakkında müzakere kâfidir.

HÂŞİM B. (Çorum) — (Makamı Hilâfet ve Saltanat) yerine (Makamı Hilâfet ve Saltanat) demek daha münasiptir. Binaenaleyh, (malkam) kelimesini kaldıralım. (Makamı Hilâfet ve Saltanat) diyelim.

KÂTİP HAYDAR B. — Kütahya âzasından birinin takriri vardır, okuyacağım :

Mesele lâyıkı veçhile tenevvür ve tavazzuh ettiğinden müzakerenin kifayetiyle tadil takrirlerinin kıraatine karar verilmesini teklif ederim.

Kütahya
Haydar

REİS Pş. — Bu takriri reye vaz'ediyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın.

(Eller kalkar.) Kabul edildi.

On beş dakika istirahat edilmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma saati : Z. S. 5,45

DÖRDÜNCÜ CELSE

Açılma saati : Z. S. 6

REİS — Reisisani Celâleddin Arif Beyefendi

KÂTIPLER : Haydar Bey (Kütahya), Muhiddin Baha Bey (Bursa)

REİS — Efendim, celseyi açıyorum. Zannederim takrirler vardır. Onlar okunsun.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Hiyaneti vataniye Kanununun birinci maddesinin berveçhi âti tadilini teklif eylerim.

MADDE 1. — Makamı muallâyı hilâfet ile memaliki mahrusai şahaneyi istirdat ve müdafaa ve zatî akdesi hilâfetpenahiye esaretten tahlis maksadı meşruile toplanan Büyük Millet Meclisinin mukarreratına isyanı mutazammın kavlen ve fiilen teşvikât ve teşebbüsatta bulunmak hiyaneti vataniye addolunur.

27 Nisan 1336
Ertuğrul
Necib

SAĞDAN BİR MEBUS — (Veya) kelimesi ilâve edilirse hem kavli, hem fiili olduğunu ifham eder. Veya ilâvesini teklif ediyorum.

REİS — Esas itibariyle, takriri nazarı itibara alıyor musunuz? (Takrirler okunsun, sadaları).

(Kâtip Haydar Bey diğer takrirleri okudu.)

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Hiyaneti vataniye Kanununun birinci maddesinin şu suretle tadilini teklif ederim :

1. Kanunlar isimsiz olamayacağı için işbu kanunun ismine hiyaneti vataniye tesmiye olunması,

2. İşbu maddede (Haini vatan) tarif olunup nev'i cürüm tarif olunmamıştır. Onun için fıkranın (.... ifsadatta bulunmaya hiyaneti vataniye tesmiye olunur) şeklinde tadil edilmesi,

3. İsyân tâbiri fiili olmak üzere telâkki olunduğu ve bahusus mevaddi sabıkada kavli ve fiili tâbirleri mevcudolduğu için maddede muharrer (İsyânı mutazammın) tâbirinin ilgası.

Hususatı mezkûrenin nazarı müzakere ve mülâhaya alınmasını arz ve teklif ederim.

27 Nisan 1336
Saruhan
Refik Şevket

Riyaseti Celileye

Müzakere edilmekte bulunan lâyihamın kanun şeklinde tanziminden sarfınazar olunarak berveçhi zir hususatın tahtı karara alınmasını teklif eyleriz :

Makar ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatı ve hududumuz dâhilindeki memaliki mahrusai şahaneyi yediecanipten tahlise ve taarruzatı defi maksadına mâtufl olarak teşekkül eden Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine karşı kavlen veya fiilen veya tahriren ifsadatta bulunan kimseler haini vatan addolunarak kanunu cezanın emniyeti dâhiliyeyi ihlâl faslındaki maddeleri veçhile tecziyeye ve bu gibi ifsadat neticesinde isyan zuhur eden mahallerdeki usatı tenkiyle Heyeti İcraiye memurdur.

Sivas	Kırşehir	Ankara	Ankara
Rasim	Bekir	Şakir	Şemseddin
Sivas	İsparta		Kırşehir
Mustafa Taki	Hüseyin Hüsnü		Müfid
İsparta	Kângırı	Malatya	Amasya
Mehmed Nadir	Mustafa Neşet	Feyzi	Ali
Çorum	Kırşehir		İsparta
Fuad	Ali Cevdet	Hafız İbrahim	
Amasya	Amasya	Yozgad	Yozgad
Ragıb	Rıza		Feyyaz Âli
Sinob	Yozgad		İsparta
Şevket	Ahmed		Remzi

Riyaseti Celileye

(Millet Meclisinin) terkibinden sonra (maksadı meşrua ve vataniyesini taksim için harekât ve icraatı fiiliyede bulunan kesân haini vatan addolunur) cümlesinin ikamesini teklif eylerim.

Erzurum
Süleyman Necati

Makamı Celili Riyasete

Birinci maddedeki (Hilâfet) kelimesinden sonra (Saltanat) kelimesinin ilâvesini teklif ederim. Zira bizde hilâfet ve saltanat bir makam olmak itibariyle saltanatı ayırmak gibi bir mânâyı müfidolur. (Büyük Millet Meclisinin) kelimesinden sonra (maksadı meşruası aleyhinde) suretinde tadilini (Kesân) kelimesinden sonra (kanunun müşevvikleri de dairei şümulüne alabilmesi için (ve müşevvikler) kelimesinin de ilâvesini (haini vatan addolunur) cümlesi yerine (Haini vatan tesmiye olunur) denilmesi suretiyle maddenin tadilen kabulünü teklif ederim.

27 Nisan 1336
Karahisarı Sahib
Mehmed Şükri

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine
Hiyaneti Vataniye Kanununun (Hiyanet' vataniyeden meni ve tahzir hakkında kanun) yahut (Hiyaneti vataniye ceza ve usulü muhakeme kanunu) diye tesmiye edilmesini talebederim.

Sivas
Mustafa Taki

Huzuru Âliî Cenabı Riyasetpenahiye

İkinci maddenin ikinci satırında (olunur) kelimesinden sonra (İsyana iştirak edenleri saklıyanlar ve bunlara erzak ve mühimmat verenler) cümlesinin ve yedinci maddenin üçüncü satırında (ettiren) kelimesinden sonra (Ve tahkikat ve icrayı muhakematta tereddüt gösteren) cümlesinin ilâvesini ve sekizinci maddenin üçüncü satırının tamamen tayyını teklif eylerim.

27 Nisan 1336

Tokad
Mehmed Rifat

REİS — Şimdi efendim bu tahriri reye koyacağım, kabul edilecek olur ise diğerlerine lüzum yoktur. Bunda leh ve aleyhte söz söylemek isterlerse.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Müsaade buyurunuz efendim. Şunun esası kabul edilmiştir. Madde madde bir tahririn kabulü caiz değildir. Tahrir hastalığı var.

REİS — Efendim bir tahrir daha vardır. (Kâtip Haydar Bey tahriri okudu.)

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine
Hiyaneti Vataniye Kanununun birinci maddede muharrer (makam) kelimesi yerine (makar) kelimesinin derci icabeder. Çünkü eliyazü-billâh o suretle iddayı Hilâfet ve Saltanat eden âhar bir kimse yok ki, ondan istihlâsa sâ-y edilmiş olsun. Zaten mukaddes emelimiz, yegâne gayemiz ancak Sertacı iptihacımız, Padişahı Âlempenâh Efendimiz Hazretlerinin Zatı Hümayunlarıyla Makarrı Saltanatı seniyelerini âdanın desti tecavüzünden tahlis keyfiyetine mâuf ve müstenidolmasına göre Merkezi Hilâfet ve Saltanatımız olan İstanbul kurtarılır ise, tabiidir ki, Makamı Muallâyı Hilâfetpenahileri de kurtarılmış olacağı şu nazariye ile dahi anlaşılacağından her halde (makam) kelimesi yerine (makar) kelimesinin yazılması kabul edilmediği takdirde (Makamı Hilâfeti İslâmiye ve Makarrı Saltanatı Osmaniye) suretinde gösterilmesini teklif ederim.

27 Nisan 1336

Çorum
Hâşim

REİS — Şimdi efendim buyurun.

DiĞER BİR MEBUS — Bendenizin de vardı.

KÂTİP HAYDAR B. — Sizin tahririniz ikinci maddeye aittir.

FUAD B. (Çorum) — Efendim, bendeniz gayet kısa söyleyeceğim. Şimdi üç günden beri Hiyaneti Vataniye Kanununun tertibi ile tetkikiyle, tanzimiyle meşgulüz. Sonra ancak bir kanun tanzim ettik. Bir müsvedde kaleme alındı. Sonra rüfekayı kiram hazeratı münakaşaya başladılar. Şu madde böyle olacak diye. Bendeniz rüfekamın bázılarıyla ki, vermiş olduğumuz takrirden imzaları vardır, düşündük; diyoruz ki; bu kanun yapılmak için hiyaneti vataniye diye tesmiye ettiğimiz cürümler acaba şimdiye kadar elimizde mevcudolan kavaninde de yok mudur? Vardır. Meselâ Kavanini Cezaiye faslı mahsusunda emniyeti dâhiliyeyi ihlâl maddesi tamamen hiyaneti vataniye diye dâhildir. (Hakikat sadaları) Hattâ orada Memaliki Osmaniye'nin bir kısmının diğer kısmından fekki irtibatından veyahut Zatı Hazretî Padişahi aleyhinde; buraya kadar her şey vardır. Yalnız o zamanın kanununun şekline nazaran buna hiyaneti vataniye dememişlerdir. Emniyeti dâhiliyeyi ihlâl demişlerdir.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Arkadaşımızın buyurdıkları gibi kanunun heyeti umumiyesi hakkında bahsediyorlar.

REFİK B. (Konya) — Dün bu mesele müzakere edilmişti.

KÂTİP HAYDAR B. — Efendim, kanunun heyeti umumiyesinin reddi talebolunuyor. Halbuki kanunun heyeti umumiyesinin kabulüne karar verildiği için artık kanunun heyeti umumiyesi hakkında söz söylemek caiz değildir.

REFİK B. (Konya) — Söylemiş olduğu sözü dinlememiz icabetmez. (Doğru doğru sadaları)

KÂTİP HAYDAR B. (Kütahya) — Bendeniz de usulü müzakereye ait bir şey arz edeceğim. Bir kanunun heyeti umumiyesi kabul edildikten sonra artık tekrar heyeti umumiyesinden bahsetmek doğru değildir. Beyefendi kanunun reddini talebediyor. Halbuki kanunun heyeti umumiyesi hakkında müzakere cereyan etti ve kabul olundu. Binaenaleyh maddeler hakkında bir diyecekleri varsa söyleyebilirler. (Gürültüler) Yine tekrar ederim ki, bir kanunun heyeti umumiyesi kabul edildikten sonra artık reddedilemez. Halbuki Meclisi Âliniz kanunun heyeti umumiyesini müzakere ve kabul etti.

REİS — Müzakeresi kâfi görüldü efendim. Şimdi bu tahriri reye koyacağım. Yoksa Haydar Beyin dediği gibi kanunun heyeti umumiyesi hakkında söz söylenemez.

FUAD B. (Çorum) — Kanunun heyeti umumiyesi reye konulup kabul olunmamıştır. (Gürültüler) Birinci maddeyi isterseniz bu suretle tanzim edebilirsiniz.

REİS — Onun müzakeresi kâfi görüldü, efendim.

MUFİD Ef. (Kırşehir) — Tahririmiz on sekiz imzayı havi efendim.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
 — Takrirden vazgeçiyorlar.
 REİS — Takriri reye koyuyorum, efendim.
 MUFİD Ef. (Kırşehir) — Bizim takrir 18-20 imzayı havidir.
 REİS — Tâyini esami ile reye konulması talebedilmiş midir?
 ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
 — Geçti geçti efendim, zaten usul değil. (Gürültüler)
 HAYDAR B. (Kütahya) — Bir takrirle tâyini esami ile reye vaz'ını talebetmek lâzımdır.
 MUFİD Ef. (Kırşehir) — İlâve ederiz efendim.
 ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
 — Gecti, geçti, efendim.
 REİS — Bir takrir okunacak, efendim.
 (Kâtip Haydar B. Erzurum Mebusu Süleyman Necati Beyin evvelce kıraat edilen takririni yeniden okudu.)
 REİS — Efendim, bu takriri kabul edenler ellerini kaldırsın.
 UMUM — Nasıl olur efendim?
 REİS — Reddolunuyor, (Hangi madde sesleri) Birinci madde hakkındaki tadilât efendim. Efendim, takrirleri yeniden okuyacağız. Bunlar hakkında yeniden istihsali rey edeceğiz.
 KÂTİP HAYDAR B. — Efendim; ilk evvel Süleyman Necati Bey tarafından verilen takriri okuyacağız.
 REİS — Yani, o halde yeniden tekrar okuyalım.
 (Kâtip Haydar Bey, Süleyman Necati Beyin takririni tekrar kıraat etti.)
 ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
 — Aynı şey efendim, aynı şey...
 REİS — Maddenin tashih edilen şeklini okudum. Vatan kelimesi yerine...
 UMUM — Kabul olunmadı. (Gürültüler)
 HÂŞİM B. (Çorum) — Var efendim.
 ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
 — Reis Bey bizim encümünde verdiğimiz karar reye konuldu mu? (Hayır, hayır, sadaları)
 REİS — Şimdi efendim, Süleyman Necati Beyin takririni kabul ediyor musunuz? Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Kabul olunmadı.
 (Saruhan Mebusu Refik Şevket Beyin evvelce kıraat edilen takriri tekrar okundu.)
 REİS — Kanuna (Hiyaneti vataniye Kanunu) denilmesini kabul edenler ellerini kaldırsın. (Hiyaneti vataniye serlevha olacak sadaları)
 REİS — Hiyaneti vataniye Kanununun ismini hiyaneti vataniye olmak üzere kabul edenler ellerini kaldırsın.
 UMUM — Serlâvha olarak kabul ettik sadaları.
 REİS — Birinci maddedeki (İfsadatta bulunmaya hiyaneti vataniye tesmiye olunur.) ter-

kibini kabul ediyor musunuz? (Hayır, hayır sadaları)
 HÂŞİM B. (Çorum) — (Kavlen) kelimesinin ref'i lâzımgelir.
 REİS — (Kavlen) kelimesinin ref'ini kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Kabul edilmiyor.
 Takririn yalnız ilk fıkrası, yani kanunun yalnız serlevhası kabul edilmiştir. Kanunun ismi (Hiyaneti vataniye Kanunu) olarak kabul edilmiştir, efendim.
 ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
 — İbare değişmiştir. Başka bir şey değildir. İcra olunur diye bir madde vardır.
 OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Bir kişinin emriyle bu kadar tahakküm olmaz, efendim.
 REİS — Şimdi kabul ediliyor mu, efendim? Kabul edenler ellerini kaldırsın. Şimdi okunan takrirden bahsediyoruz, efendim.
 Bu eiheti ayrı, ayrı reye koyacağım, (hilâfet) kelimesinden sonra (saltanat) kelimesini reye koyuyorum. (Kabul, sadaları)
 KÂTİP HAYDAR B. (Kütahya) — Şu halde maddenin almış olduğu şekil, makamı hilâfet ve saltanatı... İlâahirihî. (Kabul, sadaları)
 BİR MEBUS — Makar kabul edilmedi efendim.
 REİS — Onu da reye koyalım.
 HÂŞİM B. (Çorum) — O reye konuldu mu efendim, mevzuubahsolmadı mı, efendim?
 ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
 — Araya vaz'edilmeden söz söyliyeciğim. (Hilâfet kelimesinden sonra (saltanat), (Büyük Millet Meclisinin) kelimesinden sonra (maksadı meşruası aleyhinde) yani (Büyük Millet Meclisinin maksadı meşruası aleyhinde.)
 REİS — Kabul ediliyor mu, efendim? Kabul edenler, ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Ekseriyet yoktur, kabul edilmedi.
 ŞEYH SERVET Ef. (Bursa) — Gayır maksadı müş'ir kelime yoktur. Kesan kelimesinden sonra kanunun, müşevvikleri dairei şümule almak için müşevvikler kelimesi kabul edilmeli.
 MUSTAFA TAKİ Ef. (Sivas) — Zaten kavlen kelimesi...
 ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
 — Baska suretle teklif edeceğiz, efendim.
 REİS — Kabul ediliyor mu? (Hayır, hayır sadaları)
 KÂTİP HAYDAR B. (Kütahya) — Efendim, takririn yalnız birinci fıkrası kabul edildi. Çorum Mebusu Hâşim Beyefendi, maddenin şu suretle tadilini teklif ediyor:
 (Hâşim Beyin takriri tekrar okundu.)
 ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
 — Lâyiha oluyor. Bu kadar uzun takrir olur mu?
 REİS — Kabul ediliyor mu efendim? Kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Kabul olunmadı, efendim.

(Karahisar Mebusu Halil Efendinin takriri okundu).

REİS — Kanunun ismine hiyaneti vataniye denilmesini teklif ediyor.

UMUM — O zaten kabul edildi sadaları.

KÂTİP HAYDAR B. (Kütahya) — Karahisarı Sahib Mebusu Şükrü Bey birinci maddenin tadilini şu suretle teklif ediyor : (Takrir tekrar okundu).

REİS — Kabul ediliyor mu efendim? Kabul edenler ellerini kaldırırlar...

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Encümence kabul edilen kanuna (Hiyaneti vataniye kanunu) ismini koymayı biz de muvafık görüyoruz. (Saltanat) kelimesi lâzım imiş, onu da kabul ettiler. (Mahrusa) yerine (Meşgule) kelimesinin konmasını encümen de muvafık görüyor. Sonra, mutazammın kavlini ve fiilen (var) dan sonra (ya) nın konmasını keza münasip görüyoruz. Kavlen ve fiilen veya ifsadattan sonra (veya teşvikatta) kelimesinin de ilâvesi arzu ediliyor. (Fiilen mümanaatta veya ifsadatta bulunan kesan haini vatan addolunur) tarzında kabulünü istirham ediyorum.

REİS — Şimdi müsaade buyurunuz maddenin son şeklini tekrar okuyalım :

MADDE 1. — Makamı muallâyı hilâfet ve Saltanatı ve memaliki mahrusai şahaneyi yedi ecanıpten tahlise ve taarruzatı def maksadına mâtuflararak teşekkül eden Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine isyanı mutazammın kavlen ve fiilen muhalefet veya ifsadatta bulunan kesan haini vatan addolunur.

EMİN B. (Bursa) — Meşgule kabul edilmişti efendim.

REİS — Bu suretle teklif ediyorlar ve taarruzatı def maksadiyle teşekkül eden Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine isyanı mutazammın kavlen veya fiilen muhalefet veya ifsadatta veya teşvikatta bulunan kesan haini vatan addolunur. Encümen, yapmış olduğu maddeyi şu suretle tadil ve teklif ediyor. Lûtfen kabul edenler ellerini kaldırırlar.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Umum Anadolı'ya şâmil olacağı için (Memaliki mahrusa) şeklinde yazmak doğru değildir.

MUSTAFA TAKİ Ef. (Sivas) — Daha doğrudur. Bugün meşgul olmıyan bir mülk yarın meşgul olabilir.

OPERATÖR EMİN B. (BURSA) — Encümenin ilk yaptığı muvafıktır.

REİS — Şimdi o halde (Mahrusa) yerine (Meşgule) mi Reye koyuyorum efendim. (Mahrusa) kabul edildi efendim. Ekseriyet mahrusada. Sonra bu (ya) tamimiyle kabul ediliyor. (Teşvikat) kelimesini kabul ediyor musunuz? (Eller kalkar) kabul edildi.

İkinci madde okunsun. (İkinci madde okundu).

MADDE 2. — Bilfiil hiyaneti vataniyede bulunanlar salben idam olunur. Kanunu Cezanın kırk beşinci maddesinin sarahati dâhilinde fer'an zimethal olanlar madde mezkûre mucibince teşziye edilirler.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Encümen namma burada efendim bir teklifim var. Yeni 47 nci madde hilâfında bulunanlar 56 nci maddesi mucibince idam olmur.

FEYZİ Ef. (Malatya) — 56 nci madde okunmalıdır efendim.

MADDE 56. — Her kim memaliki mahrusa ahalisini yekdiğeri aleyhinde silâhlendirilerek mukateleğe tahrik ve iğraya veyahut bâzı mahallerde gasıb ve garet ve tahribi memleket ve katli nüfus efalini ikaa mütecasir olup da kaziyet fesat tamamiyle fiile çıkar veyahut madde fesadın icrasına başlanmış olursa o kimse kezalik idam olunur.

(Doğru, doğru sadaları)

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — 45 nci madde de okunmalı.

REİS — Hattâ 46 nci madde de.

MADDE 45. — Eşhası mütaaddide bir cinayet ve cünhayı müttehidenden ika eder veyahut ef'ali müteaddideden mürekkep olan bir cinayet veya cünhada birtakım eşhastan her biri cürmün husulü maksadiyle ef'ali mezbureden birini veya birkaçını icra eyleyse, eşhası mezkûreye hemfiil denilir ve cümlesi faili müstekil gibi mücazat olunur.

MADDE 46. — Bir kimse bir cinayet ikamı tasdim edip de vesaiti mahsusale ile icrasına bed ederek yedi ihtiyarında olmıyan esbabı mâniâ haylûletiyale ol cinayetin husulüne muktazi ef'ali ikmal edememiş ise kanunun sarahati olmıyan yerlerde fiili mezkûr idam veya müebbet kürek cezalarını müstelzim olduğu hâlde müteşebbis hakkında yedi seneden eksik olmamak üzere muvakkat kürek ve müebbet kalebentlik cezasını müstelzim ise keza yedi seneden eksik olmamak üzere kalebentlik ve müebbet nefi cezasını müstelzim olan ahvalde üç sene müddetle kezalik kalebentlik cezası hükmolunur. Ahvali sairede o cinayet için kanunen mayyen olan cezanın nisfından iki sülüsüne kadarı tenzil edilir.

REİS — Şimdi, ikinci madde hakkında söz istiyenler var mı?

SAĞDAN, BİR MEBUS — Beyefendi, takdim ettiğim takrir bu madde ile alâkadardır efendim.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Şimdi efendim, beniden mesaili adliye ile işğal etmişenlerin vicedanlarında ve ruhları üzerin-

de tahassül eden kelime oyuncaklığı sıfatından ihtiraz ettiğim halde bu kürsüye gelmek vazifesini duydum. Efendim, yalnız vicdanı âlinize arz edeceğim ki; hükkâm kelime üzerine hüküm vereceklerdir. Binaenaleyh biz kelimeyi iyice tanzim etmezsek tereddüde düşerler. Kelime ve sözdür ki vicdan ve efkârın tebliğine vasıtaadır. Eğer biz kelimeyi tanzim etmezsek, elimizdeki âleti mahalline koymazsak yazık olur efendim. Burada bizim haleti ruhiyemiz kazadaki seviyesi mahdut hükkâm üzerine iyi tesir etmezse nasıl hüküm verebilir? Onun için kelimatı ve bunların medfûlünü sarîh yazalım. Cezayı muayyen şekilde tatbik ettirebilmek için muayyen ve katî ve esash şeyler tahrir edelim. Onun için Heyeti Muhteremeden bilhassa rica ederim. Mesaili adliye ile işgal edenler meseleyi halletsinler, çünkü hüküm ile iş hallolunur. Bu ciheti izah ettikten sonra diyeceğim ki; bu maddede bendenizin fikrimce, encümenin teklifi gibi elli altıncı madde tâbirini koymaya lüzum yoktur. Eğer o kaydın konulmasından maksat elli altıncı madde mucibince idam olunur, diye idamın şekli ierasını göstermek ise bunun mahalli elli altıncı madde değildir. Kanunu Cezanın ceraimi ve cezayı ve bunların şekli ierasını gösteren maddeleri içinde (idam şu şekilde salben mahalli cürümde iera olunur.) diye bir madde vardır. Halbuki elli altıncı madde, mukateleye tahrik ve yekdiğere karşı müsellâh vaziyetlerden bahsettiğine göre, bu gibi efalde bulunanların idam olunacağını tasrih ediyor. Binaenaleyh encümenin teklifindeki idam meselesinde, elli altıncı madde tâbiri kullanılacak yerde salben idam olunur, denmesi lâzımdır. Çünkü bazı yerlerde emsalini görüyoruz. - Yalnız askerî meselesi müstesnadır. - İdamlar ibret için kurşunla da yapılır. Bu ihtimalâta göre işimizi kanuna uydurmak için diyelim ki : Salben idam olunur. İkinci maddede fer'an zimethal olanlar konulmuştur. Müteşebbisler konulmamıştır. Onun için bendeniz bu maddenin hem fer'an zimethal olanlara, hem de müteşebbislere şâmil olması taraftarıyım. (Doğru, doğru sadaları) Meselâ beş altı kişi toplanarak bu Meclisi Millîyi bombalamak üzere bir komita teşkil etmiştir. Biz istihbar etmişiz, yahut müddeiumumi bunu haber almış, bu adamlar bu fiili meydana koymadan keşfolunmuşlar; bunları cezasız bırakmak doğru olamadığı için, hem de fer'an zimethal olanların ve hem de sahibi cürüm olanların tecziyesi suretini teklif ediyorum. (Muvafık, muvafık sadaları) Ve bunun için maddeye kırk altıncı madde tâbirinin de ilâvesini teklif ediyorum. (Muvafık sadaları)

REİS — Peki efendim, başka söyleyecekler var mı? Buyurunuz.

ARİF B. (Konya) — Efendim, müsaade buyursanız bendeniz Refik Şevket Bey arkadaşı-

mızın bırakmış olduğu bir noktayı nazarı âlinizde tecelli ettireceğim. Biz birinci maddeyi şimdi kabul ettik ve o maddede dedik ki : Makamı Hilâfet ve Saltanatı ve Memaliki Mahrusai Şahaneyi yedi ceanipten tahlise ve taarruzatı def'i maksadına mâtuf olarak teşekkül eden Büyük Millet Meclisine karşı isyanı mutazammın kavlen ve fiilen ifsadatta bulunan kesân haini vatan addolunur. Burada cürmü tarif ettik, cürmün dairei şümulüne dâhil olabilmek için (Kavlen, fiilen muhalefet, ifsadat) demektir. Halbuki encümenin ikinci maddede teklif ettiği şey de elli altıncı maddede münderiğtir.

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — (Kanunu Cezanın elli altıncı maddesini okuduktan sonra) (Silâhlendirerek tâbiri yok. Tenakuz teşkil ediyor. Silâhlendirerek mukateleye mukabildir. (Mukatele) kelimesi yok. Tenakuz teşkil ediyor. (Tahrik ve iğra) iğra kelimeleri yok. Bu da tenakuz teşkil ediyor. Veyahut bazı mahallerde (Gasıp ve tahribi memleket) bunların hiçbirisi yok, tarifata hiçbirisi uymuyor. Eğer biz şu tarifile ikineci madde ile elli altıncı madde mucibince idam olunur, dersek hâkimler katiyen hükmedemeyeceklerdir. Çünkü, (İğra, ifsat, teşvik, mukateleye tahrik, silâhlendirmek, garet, tahrip) bunlar olmayınca hâkim idamına hükmedemez. Halbuki bizim burada munhasıran ve müstakillen böyle bir kanun neşretmekten maksadımız, Heyeti Aliyelerince iki gündün beri devam eden şiddetli müzakeratla oldukça anlaşılmıştır. Binaenaleyh Refik Şevket Bey biraderimizin teklifi veçhile (idam) kelimesinin, (salben idam) kelimesinin ilâvesini ve oraya (teşebbüs) kelimesinin konulmasını ve 46 ncı maddenin ilâvesiyle kabul edilmesini teklif ederim. Çünkü evvelce kabul ettiğimiz birinci madde ile tenakuz teşkil edecek. Böyle bir tenakuza düşmiyelim.

REİS — Abdülkadir Kemali Bey encümen namına söz söyleyeceksiniz.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Efendim, encümen namına arzu eden arkadaşımız söz söyleyebilir. Bendeniz kendi hesabıma söyleyeceğim. (Bilfiil hiyaneti vataniyede bulunanlar idam olunur.) deniyor. Müzakere ettiğimiz fıkârat, mevaddı kanuniye halinde neşredilecektir. Hiyaneti vataniye nedir? Haini vatan kime itlak olunur? Bunu tarif etmekle beraber maddemizin kuvvetini biraz daha artırmak için, elli altıncı maddedeki hususatı da haini vatan maddesine teşmil etmek istiyoruz. Haini vatanlara tatbik ediliyor, diyoruz. Bunda tenakuz görmek ve başka mânalarla telâkki etmekteki hikmeti anlamıyorum. Biz bir madde kabul ettik ve bu madde mucibince haini vatan kimlerdir? Bunları tesbit ettikten sonra ve bir iki madde ile de tesbit ettiğimiz maksadı daha ziyade kuvvetlendirmek için (elli altıncı madde mucibince idam olunur.) kaydını koyarak ve bu-

nu yalnız bilfiil hiyaneti vataniye mücrimlerine aidolarak kabul ediyoruz. İkinci kısmı (kavli) olanlardır. Diğer bir maddede dahi (kavli) ye ait esasatı tesbit ediyoruz. Bunları kendi namına söylüyorum, efendim.

MUSTAFA TAKİ Ef. (Sivas) — İkinci maddeye varidolan itirazatı muvafık görmüyorum. (Yüksek söyleyiniz, sadaları) Yalnız efendim, (bilfiil) kelimesinden sonra (ve müsellâhan) kelimesinin ilâvesini talebediyorum.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Gayrimüsellâh olursa.

MUSTAFA TAKİ Ef. (Devamla) — Gayrimüsellâh olarak fiilen muhalefette bulunanlara idam ağır gelir.

SAGDAN BİR MEBUS — Etmesinler, memleketi tehlikeye koymasınlar.

MUSTAFA TAKİ Ef. (Devamla) — Mademki, verilecek ceza idamdır, isyan müsellâhandır, fiilî olara. iki kişi olur. Birisi yakasından tutar, sen bu işi yapma der, silâh yok bir şey yok, (Gürültüler) (Kâfi, kâfi, sadaları)

REİS — Müzakerenin kifayetine ait takrirler okunacak (Müzakere kâfi, sesleri)

SOLDAN BİR MEBUS — Efendim, fiilin her şeye şumulü vardır, bu işi ediver derse bu işe muhalefet eder. Bu fiilen muhalefet etti, işte bu idam mı olur? Biz hâkimlerimizi o kadar hüsnüzan altında bulundurmuyoruz. (Müsellâhan) kelimesinin ilâvesi lâzımdır. Encümenin fikri bu müsellâhan kelimesi ise izahat versin.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Encümende (bilfiil) den sonra veya evvel (müsellâhan) kelimesini koymaya lüzum görmedik. Bunu mevzuu münakaşa ettik. İlâveye lüzum görmedik. Meselâ bir şahıs başına (50 - 60) kişi toplar. O kuvvete tesiri dolayısıyla noktai nazarımız hilâfına bir hareket vücuda getirir. O adamın üzerinde silâh bulunmaması dolayısıyla o heyetin reisi olmaması addedilmez. Cebinde bir revolver bulunur veya bulunmayabilir. Mademki bir kuvvet toplamıştır. Noktai nazarımız hilâfında hareketlerde bulunuyor ve mademki reis vaziyetindedir, kendisi silâhlı veya silâhsız olması mevzuubahsolamaz. Müsellâhan kelimesini koymakta mâna ve lüzum görmedik. Diğerlerinin, kavli bir vaziyette bulunmasını icabet-tirdik. Bilfiil hiyaneti vataniye şeklinde kalmasını teklif ediyorum.

MUSTAFA Ef. (Ankara) — Müsaade buyurunuz, şimdi (fiilen deniliyor. Tabii bu müphem. Bu (fiilen) pek mâkul değildir. 56 ne madde devince yukarda fiilin tasrihi ve esbabı mucibesi yoksa nasıl olur? 56 ne madde mucibince fiilin envai var. Burası hakikaten zihne dokunur. Burasını izah etmek lâzımdır.

ŞEREF B. (Edirne) — Müzakere kâfi efendim. (Hay, hay, sadaları)

Riyaseti Âliyeye

İkinci maddenin şu suretle tadilini teklif ediyorum :

Bilfiil hiyaneti vataniyede bulunanlar salben idam olunur. Feran zimedhal olanlar ile müteşebbisler kanunu ezanın 45, 46 ne maddeleri mucibince tecziye olunurlar.

27 Nisan 1336

Saruhan Mebusu
Refik Şevket

REİS — Yani burada bir salben kelimesi ve bir de 45, 46 ne maddeler mucibince deniliyor.

Büyük Meclisi Millî Riyaseti Celilesine

Hiyaneti vataniye cürmünün irtikâbına başlıca müşebbis müsevvik ve muharrikler olup bu kabil eşhasın Halife Muazzamımızı alet ittihaz ederek safdil ahaliyi tahrik ve teşvik eylemeleri doğrudan doğruya haini vatan derecesinde olduğundan bu kabil eşhasın feran zimethalden çıkarılarak hiyaneti vataniye âdadına dâhil edilmesini teklif ederim.

27 Nisan 1336

Ertuğrul
Mustafa Kemal

REİS — Bu halde nasıl oluyor. Takririnizi izah eder misiniz? (Reddolundu, sadaları)

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Feran zimethal olanlar da aynı cezayı görsünler. Zaten ikinci madde, kırk sekizinci maddede müsarrahtır, Esasen bu gibi teşvik ve tahrik edenler de faildir ve bilfiil ihaneti vataniyede bulunanlardan daha haindir. Onlar teşvik ve tergibetmeler belki bu cahil ve safdil ahali bu işi irtikâbetmezlerdi. Başlıca bunların haini vatan telâkkisi iktiza eder. Padişahı, Halifeyi alet ittihaz ediyorlar. Ahaliyi kandırıyorlar, efendim.

REİS — Şimdi efendim, reyeye koyuyorum.

KÂTİP HAYDAR B. — Bir iki tane daha var.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İkinci maddede bilfiil kelimesinden sonra (ve müsellâhan) kelimesi de ilâve olunursa daha vazih olur. Çünkü ceza idamdır. Gayrimüsellâh olarak fiilen bir nevi muhalefet edenlere karşı idam cezası ağırdır. Binaenaleyh berveçhi mâruz (Müsellâhan) kelimesinin ilâvesini teklif ederim.

Sivas

Mustafa Taki

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Tatbik edeceğimiz idam cezasının âzami ceza olmasına ve yapılacak bu icraatı seria anlarında bâzı eşhasın saikai menfaat veya husumet ile ligarazin isnadatta bulunmaları da müstebad olamayacağına mehni bunlar hakkında da ayrıca

bir madde cezaiye ilâvesini teklif ederim.

27 Nisan 1336

İzmit

Hamdi

(Doğru, doğru, pek doğru, sadaları)

ARİF B. (Konya) — Malûmu âliniz isyana iştirak edenlerin şiddetle teeziyesine **hepimiz taraftarız**. Divanı harblerde birçok emsalini gördük. Acı tecrübelerini gördük ki, halkımız bazan cehaletten, bazan gafletten ve bazan fırkacılık olmak dolayısıyla; meselâ eskiden kendisine karşı perverde eylediği husumet dolayısıyla, bu adam da iştirak etmiştir; diye iki tane de yalancı şahit koyarlar, idam ederiz. Binaenaleyh, elimizi viedanımıza, imanımıza koyarak ayrıca bir madde kanuniye ilâvesini teklif ediyorum ve istirham ediyorum. (Gürültüler).

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Encümen (bilfiil) ihaneti vataniyede bulunanlar şeklini kabul ediyor, efendim. Kanunu cezanın 45 nci maddesinin sarahati dâhilinde feran zimethal olanlar madde mezkûre mucibince teeziye edilecekleri gibi müteşebbisleri hakkında dahi kezalik kanunu mezkûrun 45 nci maddesi vehile ceza verilir.

BİR MEBUS — Müteşebbisler hakkında kanunun filânca maddesi tatbik olunur, denirse daha muvafıktır.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Nasıl oldu anlıyamadım. Şu teklif tamamiyle noktai nazarımıza uyuyor. Yalnız takdim ve tehir var. Feran zimethal olanlarla müteşebbisler kanunu cezanın 45 ve 46 nci maddeleri mucibince teeziye olunurlar. Encümen bu şekli kabul ediyor.

HAMDÎ B. (İzmit) — Reye vaz'edilsin.

REİS — Efendim, o ayrıca bir madde yapılsa daha doğru olur.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Efendim, ligarezin isnadatta bulunanlar hakkında kavanin sairede maddeler mevuttur. Bunu bir kanunu hususi şekilde addedersek yenden ayrıca bir talimat yapabiliriz. Fakat kavanini umumiyede bu meseleye cevap verecek maddeler vardır. Binaenaleyh, yeniden böyle bir maddeye lüzum yoktur.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Kanunu cezanın 12 nci maddesi iftiradan bahsediyor.

BİR MEBUS B. — Böyle iftirada bulunanlar Kanunu cezanın 213 nci maddesi mucibince teeziye edilirler. Sonra yalancı şahadetten bahsediyorlar. Kanunu cezanın 207, 208, 210, 211 ve 212 nci maddeleri yalancı şahadetten bahsediyor. Onlar da mehakimi aidesinde görüldüğünden maddeye yeniden ahkâm vaz'etmeye lüzum yoktur, zannederim.

REİS — Şimdi efendim, encümenin kabul ettiği (bilfiil ihaneti vataniyede bulunanlar

salben idam olunurlar. Feran zimethal olanlar ile müteşebbisleri Kanunu cezanın 45, 46 nci maddeleri mucibince teeziye olunurlar). Bunu encümen de kabul ediyor, değil mi efendim? O halde Saruhan Mebusu beyin takririni reye koyuyorum.

MUSTAFA Ef. (Ankara) — Bu farkla isteğimiz şey oluyor.

REİS — Tekrar okuyorum, efendim. (Bilfiil ihaneti vataniyede bulunanlar salben idam olunurlar). Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar) Kabul edildi. (Ekseriyet yok, sadaları).

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Ekseriyetin vücudunu Reis tâyin eder. (Gürültüler). Söz söyliyener kürsüye gelsinler. Kürsüye teşrif buyurun.

ARİF B. (Konya) — Evvele cereyan eden müzakerede encümene havale edilen bu Hiyaneti vataniye Kanununa 56 nci maddenin ithaline lüzum görülmüştü. Bendeniz de o maddenin duhulünü istirham eylerim.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Encümen namına teklif etmişim.

REİS — Şimdi o halde şu suret kabul edildi. Diğerlerini reye koymaya hacet yoktur. Takrir esası tamamiyle kabul edildi. Şimdi efendim, Ertuğrul Mebusu Mustafa Kemal Beyin takriri var. (O madde kabul edildi, o geçti, sadaları).

BİR MEBUS — İkinci maddede feran zimethal olanlar yok mu ihaneti vataniyedeki gibi idam cezasiyle mahkûm olmaz. (Gürültüler), (Evvele kabul edilmiştir, sadaları), (Müthiş gürültüler).

REİS — Birinci, ikinci maddeleri kabul ettik. Diğer takrirleri okumaya lüzum yoktur. 3 nci maddeyi okuyoruz :

MADDE 3. — Kavli veya tahriri surette muhalefet ve ifsadatta bulunanlar muvakkaten küreğe konulur.

4. — *Kuvayi Tedibiye Kumandanı Arif Beyin, bilâhâdise Nallıhan'a girildiğine ve usata tesadüf edilmediğine dair telgrafı.*

REİS — Efendim, bir havadis var, lütfen dinler iseniz okuyalım :

1. Bugün badezveval 5 te müfrezemizle bilâhâdise Nallıhan'a muvasalat edildi.

2. Gerek esnayı rahta ve gerekse kasabada usata tesadüf edilemedi, efendim.

27 Nisan 1336

Kuvayi Tedibiye Kumandanı
Arif

(Allah muvaffak etsin, sadaları).

REİS — Efendim, üçüncü madde hakkında söz söylemek isteyenler var mı efendim?

MUSTAFA TAKİ Ef. (Sivas) — Bu madde-

yi bendeniz zâit görüyorum. Çünkü efendim, madde kavli ile muhalefette bulunanlar muvakkaten küreğe konulur diyor. Halbuki efendim, muhalefet ve ifsadatta bulunmak eğer bilfiil ise maddede sarahat yok, yok bilfiil değil de Kanunu Cezanın zimethal olduğu suretiyle ise 45 nci maddede musarrah olduğu üzere derecatı muhtelifede cezalar orada muharrerdir. Onun için bu maddenin tayyını teklif ediyorum.

REİS — Efendi Hazretleri bu maddenin tayyını teklif ediyorlar. Encümen bu teklifi kabul ediyor mu?

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Hayır efendim, kavli veya tahriri surette muhalefet ve ifsadatta bulunanlar diyoruz. Maddeyi yaparken yalnız ahaliyi veya ahalden birkaç şeriri nazarı dikkate almadık. Encümen Heyeti Âliyenin ittihaz edeceği bir kararı, her hangi bir kazada kaymakam kabul etmezse ve bâzı esbabı basita dermeyan edecek olursa hakkında idam cezası mı tatbik edilecek? Kavli veya tahriri surette muhalefet ve ifsadatta bulunacakların derecat üzerine münkasem olması icabeder. Kavli veya tahriri surette muhalefet edenlerin envanın taaddüdü ihtimaline mebni bunların

da idam cezasıyla cezalandırılmıyarak muvakkaten küreğe konulmasını veya daha hafif bir surette tecziyelerini haizi ehemmiyet görüyorum. Bilfiil ihaneti vataniye kaydiyle şu maddenin vaziyeti arasında eğer azıcık tetkikat yapılacak olur ise, ondaki kuvvetle bunlardaki hafiflik nazara çarpar. Ondaki maksatla bundaki maksat tezahür eder. Gazeteye mefsedetkârane yazı yazarlar ve mektup göndermek suretiyle ifsadatta bulunanların bittabi, bilfiil hâini vatanlara nispeten cezalarının daha hafif olması iktiza ettiğinden, kavlen veya tahriren muhalefette ve ifsadatta bulunanlar idam edilmez de küreğe konulur ki, adalet de bunu iktiza eder.

REİS — Efendim, rüfekayı muhtereme birer birer soldaki kapıdan çıkıyorlar. Müzakereyi yarına talik edelim. Yarınki ruznamemiz evvelâ evrakı vâride olacak ve saniyen bu kanunu bitireceğiz. Saat 6,30 alaturkada toplanmak üzere celseye nihayet veriyorum. Lâyihâ Encümeni âzalarından rica ediyorum, yarın saat 10,30 da burada bulunup memur olduğumuz vazifeyi îfa edelim.

Kapanma saati : Z. S. 7,10

